

Riksdagens protokoll

1993/94:100

Måndagen den 2 maj

Kl. 12.00 – 15.26

Protokoll
1993/94:100

1 § Justering av protokoll

*Svar på
interpellationer*

Justerades protokollen för den 25 och 26 april.

2 § Svar på interpellation 1993/94:116 om rekommendationer av ESK:s parlamentarikerförsamling till dess ministerråd

Anf. 1 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Pär Granstedt har frågat mig vilka åtgärder som rekommendationerna från ESK:s parlamentarikerförsamling hittills har föranlett inom ESK och vilka ytterligare åtgärder som är tänkbara.

Låt mig först konstatera att någon fastställd ordning för behandling av parlamentarikerförsamlingens rekommendationer inte existerar inom ESK:s ministerråd. Sverige försökte som ordförande vid ämbetsmannakommitténs möte i Prag i september 1993 att få till stånd en behandling av de i juli 1993 antagna rekommendationerna. Sverige fick visserligen stöd för denna linje av ett flertal stater, men då enhällighet inte uppnåddes ägde inte någon diskussion i sak rum. Kommittén tog endast kännedom om besluten.

Jag delar Pär Granstedts uppfattning att även om parlamentarikerförsamlingen endast är rådgivande bör ministerrådet ta största möjliga hänsyn till församlingens rekommendationer. Rekommendationerna är även av betydelse för ESK genom ESK-parlamentarikernas agerande i sina respektive nationella parlament.

Jag anser att ESK bör sträva efter en modell som mer liknar andra europeiska regionala organ som t.ex. Europarådet och NATO.

Som ett första steg bör ministerrådets politiska underorgan – ämbetsmannakommittén och ständiga kommittén i Wien – diskutera rekommendationerna. På grundval av en sådan behandling skulle därefter ministerrådets ordförande lämna en rapport till den parlamentariska församlingen. Banden mellan församlingen och ESK-organen skulle också kunna stärkas om församlingens s.k. ständiga utskott förlade ett årligt möte till Wien. Därmed skulle både formella och informella kontakter mellan de olika delarna av ESK underlättas.

Resultatet av dessa förslag skulle kunna bli ökad transparens, ökad demokratisering av ESK-processen och ökad politisk genomslagskraft för ESK. I

förlängningen är detta, enligt min mening, av betydelse även för en bättre, ömsesidigt samverkande säkerhetsordning i Europa.

Ett särskilt hinder för att nå detta mål är skillnaderna i beslutsregler. Församlingens majoritetsregel är principiellt annorlunda än ministerrådets konsensusregel. Denna grundläggande skillnad medför att enskilda regeringar med framgång kan motsätta sig – som förra året – en sakbehandling av kontroversiella rekommendationer av församlingen. Majoritetsregeln i församlingen kan samtidigt medföra att krav på kompromissbeslut minskar och därmed leda till mindre uppmärksamhet och följsamhet i ESK:s ministerråd och ämbetsmannakommitté. Därför är det angeläget att söka en bättre överensstämmelse mellan beslutsreglerna.

Församlingen rekommenderade en uppmjukning av kravet på enhällighet för ESK-beslut. Det kan förefalla naturligt att ansluta sig till detta krav inte minst med hänsyn till att denna viktiga procedurregel missbrukats för att förhindra en behandling av parlamentarikerförsamlingens rekommendationer. Samtidigt måste konstateras att sådant missbruk inte är regel. Varje medlemsstat som utnyttjar enhällighetskravet i blockerande syfte tär på sitt politiska kapital i medlemskretsen, vilket är ett skäl till att detta sällan sker. Enhällighet är också viktigt för att få en reell uppslutning kring beslut.

Efter noggrant övervägande beslöt jag dock att vid rådsmötet i Rom ansluta mig till kravet på uppmjukning av enhällighetsregeln. Min tanke var att dess tillämpning skulle i princip inskränkas till beslut av normativ karaktär, medan vissa operativa beslut skulle kunna fattas av en kvalificerad majoritet. På denna punkt råder delade meningar bland ESK-staterna och diskussionen måste därför fortsätta. Beslut kan förväntas fattas i höst vid ESK:s s.k. granskningskonferens i Budapest. För att få större effektivitet i besluten borde ESK också kunna skapa fler begränsade beslutsorgan. ESK-trojkan är ett bra exempel.

De av parlamentarikerförsamlingen antagna rekommendationerna täcker ett brett område. Rekommendationerna behandlar politiska frågor, problem rörande ekonomi, vetenskap, teknologi och miljö, frågor rörande demokrati och mänskliga rättigheter. Jag saknar möjlighet att här gå in på de enskilda rekommendationerna.

Parlamentarikerförsamlingens rekommendationer har en inriktning som står nära i överensstämmelse med huvuduppgifterna för det svenska ordförandeskapet. Dessa prioriteringar har redovisats tidigare för riksdagen. Vi satsade på förebyggande diplomati och krishantering. Vi sökte befästa värdagemenskapen mellan ESK-staterna. Vi ville förbättra samverkan med andra internationella organisationer, i synnerhet FN. Vi sökte fortsätta stärka ESK som organisation. Ministerrådet och ämbetsmannakommittén har under det gångna året fattat ett flertal beslut med denna inriktning. Några av församlingens rekommendationer och ESK:s beslut önskar jag särskilt kommentera.

Församlingens krav på att ESK-representationen i Kosovo, Sandjak och Vojvodina skulle få fortsätta sin verksamhet var viktigt. Ministerrådet tog också ett beslut härom. Jag kan bara starkt beklaga att diskussionerna med regeringen i Belgrad ännu inte lett till ett sådant resultat trots ett flertal för-

sök. Men överläggningarna fortsätter – senast genom ett besök av ESK:s ämbetsmannatrojka i Belgrad.

Församlingen uppmärksammade även de negativa effekterna på grannstaterna av FN-sanktionerna mot Serbien-Montenegro. Det svenska ordförandeskapet verkade aktivt för att ESK skulle vidta åtgärder för att lindra grannstaternas ekonomiska börda till följd av implementeringen av sanktionerna. Det är därför tillfredsställande att notera att en särskild ESK-konferens om denna fråga har lett till att ett stort antal projekt med detta syfte nu planeras eller påbörjats i grannstaterna.

Minoritetskommissariens verksamhet fick betydande utrymme och stöd i parlamentarikerförsamlingens rekommendationer. Jag delar helt den positiva bedömning av denna verksamhet som församlingen gör. Kommissarien är förtjänt av ett starkt stöd. Jag och mina medarbetare har själva försökt lämna det i olika sammanhang.

Samtidigt har jag invändningar mot vissa av de resonemang som förs av församlingen beträffande minoritetskommissarien. Bl.a. förespråkas en bred tolkning av kommissariens mandat. Jag vill avråda från att ge kommissarien ett alltför brett verksamhetsfält. Det är en tillgång att kommissarien koncentrerar sin uppmärksamhet på sådana minoritetsproblem som utgör tänkbara hot mot fred och säkerhet i ESK-området. Vi bör enligt min uppfattning eftersträva att behålla denna säkerhetspolitiska inriktning av kommissariens verksamhet.

Församlingen understryker i sina rekommendationer vikten av samarbete med andra internationella organisationer och i synnerhet FN. Under Sveriges ordförandeskap blev ESK observatör i FN:s generalförsamling och en särskild ramöverenskommelse om samverkan gjordes. Vi initierade även regelbundna överläggningar om demokrati och mänskliga rättigheter mellan ESK, Europarådet och FN. Europarådet och ESK har genomfört ett antal samarbetsprojekt och samarbetat i samband med valövervakning. Med NATO/NACC bedriver ESK samråd i olika former i synnerhet om fredsbevarande verksamhet.

Herr talman! Låt mig avslutningsvis understryka att Sverige, i första hand i samråd med ESK:s ordförande och med generalsekreteraren, arbetar för en sakbehandling inom ESK av församlingens rekommendationer på sätt som redovisats i början av mitt inlägg. Jag försökte under min tid som ordförande i rådet att i största möjliga utsträckning dra in parlamentarikerna i ESK:s arbete. Bl.a. ingick representanter för parlamentarikerförsamlingen i delegationen vid mina besök i de nya medlemsstaterna. Vidare föreslog vi särskilda möten mellan ESK-staternas regeringsrepresentanter och ESK-institutioner å ena sidan och parlamentariker och frivilliga organisationer å andra sidan. Som ett resultat härav organiseras senare i år ett första gemensamt seminarium om ESK:s förebyggande diplomati och frivilligorganisationernas roll. Strävandena att skapa fruktbara länkar mellan parlamentariker och regeringarnas arbete i ESK måste fortsätta.

Anf. 2 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag vill tacka utrikesministern för det här svaret, och när jag säger att jag vill tacka så menar jag det verkligen – mer än vad man kanske

Prot. 1993/94:100
2 maj 1994

*Svar på
interpellationer*

gör vanligtvis när man tackar för interpellationssvar här i kammaren. Jag tycker nämligen att det är ett mycket bra svar i flera avseenden.

Det gläder mig att utrikesministern har utnyttjat detta tillfälle att inför kammaren göra en auktoritativ deklaration av hur regeringen nu ser på ESK-arbetet, mot bakgrund av de rekommendationer som parlamentarikerförsamlingen har gett.

Det är viktigt för oss som skall fara till Wien i sommar och delta i nästa möte med parlamentarikerförsamlingen att ha med oss detta ställningstagande från den svenska regeringen. Dessutom noterade jag att den svenska rollen inte oväntat är mycket positiv, sedd utifrån de strävanden som parlamentarikerförsamlingen har gett uttryck för.

ESK-arbetet är mycket viktigt för Europas framtid. Om vi vill kunna se en ny europeisk säkerhetsordning har ESK helt klart en nyckelroll, bl.a. därför att det är det enda säkerhetspolitiska organet som verkligen är alleuropeiskt och som dessutom innefattar Nordamerika. Det gör att det är viktigt att ESK får den styrka, effektivitet och förankring som krävs för att ESK verkligen skall kunna fullgöra den här uppgiften.

En förutsättning för att ESK-arbetet skall få en sådan tyngd är att det är ordentligt parlamentariskt förankrat. I det sammanhanget är naturligtvis ESK:s parlamentarikerförsamling viktig. Därför är det allvarligt att man i ESK:s ministerråd hittills har tagit så lätt på parlamentarikerförsamlingens arbete. Om någon förändring inte sker på den punkten kan det lätt bli så att parlamentarikerförsamlingens arbete upplevs som tämligen meningslöst och att en förtroendekris uppstår mellan parlamentarikerna och de ansvariga ministrarna i ministerrådet.

Detta vore naturligtvis mycket allvarligt för ESK-arbetets framtid. Utan den grundläggande parlamentariska förankringen kommer det att bli svårt att driva ESK-arbetet vidare mot större tyngd och effektivitet.

Därför är det positivt att Sverige ändå har varit pådrivande i att få till stånd ett mer systematiskt samarbete mellan ministerråd och parlamentarikerförsamling. Den modell för hur hanteringen av parlamentarikerförsamlingens rekommendationer skall se ut som utrikesministern skisserade i sitt svar är väl värd att arbeta vidare på.

Ett led saknas dock i den beskrivning som görs i svaret, men jag tror att det kanske är ett förbiseende. Jag utgår från att det också skall ligga en behandling i ministerrådet mellan behandlingen i ämbetsmannakommittén och rapporten till parlamentarikerförsamlingen. Utrikesministern kan kanske kommentera detta, men jag utgår från att det var så det var tänkt.

Jag tycker att det är en rimlig ordning att ämbetsmannakommittén går igenom rekommendationerna och vidarebefordrar sina synpunkter till ministerrådet, men att ministerrådet tar ställning till parlamentarikerförsamlingens rekommendationer och vidtar åtgärder med anledning av de rekommendationer som man anser sig kunna stödja. Sedan bör en detaljerad rapport gå tillbaka till parlamentarikerförsamlingen, som i sin tur kan få bedöma om ministerrådet har agerat på ett riktigt och rimligt sätt.

Många av parlamentarikerförsamlingens strävanden går ju ut på att stärka, fördjupa och effektivisera ESK-arbetet. Här finns det en hel del som behöver göras: man behöver mera resurser och ett bättre beslutssystem.

I det sammanhanget noterade jag också med tillfredsställelse Sveriges roll i arbetet att försöka nå fram till effektivare beslutsordningar, så att det blir svårare att blockera beslut i ESK-arbetet. Jag tror att det är nödvändigt att man når ett effektivare beslutssystem för att ESK skall kunna agera mer och snabbare när det behövs.

Detta arbete måste alltså drivas vidare. Det kan man göra både genom att se över beslutsreglerna i ministerrådet och – vilket utrikesministern skisserade – genom att ha särskilda organ som kan agera i vissa bestämda frågor. Det är också nödvändigt att öka resurserna till ESK:s organ och framför allt ge dem större kompetens och handlingsmöjligheter.

Det är viktigt att såväl minoritetskommissarien som generalsekreteraren har möjlighet att ta initiativ i större utsträckning än hittills och att man också skapar större initiativmöjligheter för de olika specialinstitutionerna.

Särskilt viktigt är att ESK kan agera tidigt – varna tidigt och arbeta förebyggande. Även på denna punkt noterar jag med tillfredsställelse de svenska initiativen. En av de viktigaste framtidsuppgifterna för ESK är nog att just bygga upp sina möjligheter att reagera tidigt på sådant som kan leda till konflikter, och då är inte minst samarbetet med enskilda organisationer, som också berörs i svaret, betydelsefullt.

Anf. 3 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Svaret som vi har fått från utrikesministern belyser verkligen de tillkortakommanden som beslutsordningen innebär. Jag tycker, liksom Pär Granstedt, att det är bra att utrikesministern agerar i den här frågan.

Parlamentarikerförsamlingen är en ganska ny institution i ESK-familjen, och det är klart att man måste finna former för att vi skall kunna agera på ett bra och effektivt sätt. Det har blivit väldigt tydligt för oss som arbetar i parlamentarikerförsamlingen att beslutsordningen måste ändras och att den måste få någon annan form än konsensus minus ett.

Det kan vara olika former. Jag tror inte att man strikt skall begränsa sig till en enda, absolut beslutsordning. Detta är en otroligt viktig fråga, och den var alltså föremål för diskussion förra sommaren i Helsingfors. Då gjorde vi ett antal rekommendationer. Självfallet kan vi inte fatta egna beslut, utan vi ger rekommendationer till de nationella parlamenten och ministerrådet.

Jag skulle gärna vilja att utrikesministern kommenterade en del av våra rekommendationer till ministerrådet. Förutom detta med beslutsordningen handlar det om att förstärka de olika organen, t.ex. ODIHR-kontoret. Det gäller att också etablera nya mekanismer och nya organ, t.ex. en miljömekanism genom vilken man bättre skall kunna samverka när det gäller miljöförbättringar inom ESK:s medlemsländer och samordna dem.

Det handlar också om att inrätta ett permanent säkerhetsråd och ett permanent organ för uppföljning och implementering av ESK:s beslut. Det sistnämnda ser jag som väldigt viktigt, måste jag säga.

Vi har också rekommenderat att högkommissarien för nationella minoriteter skall få ett vidare mandat. I svaret ser jag att utrikesministern inte har samma uppfattning som vi i det fallet, men jag tror att frågan om högkommissariens roll är värd att diskutera fortsättningsvis.

Vi föreslår att högkommissarien skall förelägga en rapport till parlamenta-

rikerförsamlingen, men det kan ju inte vi bestämma att han skall göra – det mandatet måste ges av ministerrådet. Jag skulle gärna vilja få några kommentarer kring detta.

När det gäller missionerna till Kosovo, Vojvodina och Sandjak och närvaron i Kosovo, som har berörts här, är vi naturligtvis överens.

Jag skulle gärna vilja veta litet mer om vilken policy Sverige kommer att driva vid granskningskonferensen i Budapest.

Anf. 4 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag vill gärna understryka att det är en viktig interpellation som Pär Granstedt har väckt. Jag brukar inte tycka om att lämna så långa interpellationssvar, men jag tyckte att det var väl värt att göra det den här gången. Detta är ett område där vi måste samverka för att skapa en bättre ordning.

Det är inte så konstigt, eftersom det, som Kristina Svensson påpekade, är fråga om en ny organisation, att man ännu inte har funnit formerna för sitt arbete, men kanske har inte heller intresset på alla håll varit lika starkt som i Sverige för att finna nya och fungerande former. Jag tycker därför att det är naturligt att vi tar på oss en pådrivarroll, både i ministerrådet och i parlamentarikerförsamlingen. Jag tror att den församling som kommer att mötas i sommar är mycket viktig och att det finns möjlighet att från svensk sida ta initiativ för att samverka och föra dessa frågor vidare.

Jag tror att den modell som skisserats av mig i svaret vore rimlig. Självfallet skall det vara så, som Pär Granstedt påpekar, att ministerrådets ordförande även bör lämna en rapport som kan diskuteras på ministerrådet. Den stora fördelen med att i ett första steg lyfta fram ämbetsmannakommittén är att denna ofta sammanträder i Wien och har blivit alltmer av ett exekutivt organ, vilket jag tycker är riktigt och rimligt. Den har därigenom tid och helt andra möjligheter att agera på församlingens rekommendationer.

Jag tycker att det är ett bra förslag att minoritetskommissarien skulle lämna en rapport också till parlamentarikerförsamlingen. Hans arbete är så viktigt för freden och säkerheten i Europa att det vore mycket rimligt. Han har säkert hållit tal till församlingen, men jag tycker att det är rimligt att han lämnar en rapport. Jag tycker att vi skulle kunna foga detta till våra förslag.

Jag är helt överens med Kristina Svensson om att uppföljningen och implementeringen inom ESK måste förbättras. Jag menar att detta måste bli en av de viktiga frågorna på det kommande högnivåmötet i Budapest, som har granskningskonferensens form. Det sker alldeles för många överträdelser av ESK:s principer, och det är oerhört viktigt att vi i dagens Europa inte glömmar Parisstadgan utan hävdar dess grundvalar.

Jag tror också att en bättre och starkare roll för församlingen kommer att leda till att vi får mera aktiva ESK-parlamentariker i de nationella parlamenten. Jag menar för min del att Sveriges riksdag tillhör de parlament där ESK uppmärksammas och där också ESK-parlamentariker tar upp frågor i diskussion med ansvarig minister. Jag är inte lika säker på att det sker lika ofta i andra parlament. Även här tror jag att parlamentarikerförsamlingen har en viktig insats att göra.

Herr talman! Jag vill tacka för de här ytterligare kommentarerna. Jag tror att det är viktigt att betona att det organ som skall ansvara för rapporteringen tillbaka till parlamentarikerförsamlingen är ministerrådet. Det bör inte råda någon tvekan på den punkten. Det är ministerrådet som är det högsta beslutande organet. Eftersom parlamentarikerförsamlingen sammanträder bara en gång om året, finns det gott om tid att behandla alla parlamentarikerförsamlingens rekommendationer också i ministerrådet.

Men om ämbetsmannakommittén kan agera redan innan ministerrådet har haft anledning att ta ställning, är det självklart bara en fördel. Det beror naturligtvis på frågornas karaktär. Framför allt är det naturligt att ämbetsmannakommittén lägger fram förslag om aktioner med anledning av parlamentarikerförsamlingens förslag. Men ansvarsförhållandet måste dessutom vara sådant att ordföranden i ministerrådet å detta vägnar rapporterar till parlamentarikerförsamlingen och ger denna den möjlighet som en parlamentarikerförsamling alltid har att granska hur fögderiet har skötts. Jag tror att det är viktigt att parlamentarikerförsamlingen på det sättet får en aktiv granskningsroll i ESK-arbetet.

Det andra ledet i det som parlamentarikerförsamlingen vill åstadkomma är att få till stånd en större effektivitet i ESK-systemets organ och starta en reformprocess som gör att ESK blir mera exekutivt och handlingskraftigt än i dag. Jag har också stort förtroende för att det som parlamentarikerförsamlingen fortsättningsvis kan komma att kräva också kommer att få ett stöd från svensk sida.

Låt mig till sist säga att jag också tycker att det är viktigt att parlamentarikerförsamlingens arbete följs upp även i de nationella parlamenten. Som utrikesministern noterade har vi strävat efter att göra detta också här. Men det finns här en ömsesidighet. Ju mer man ser att parlamentarikerförsamlingens arbete verkligen har effekt på ministerrådet, desto större förutsättningar finns det också att få ett intresse i de nationella parlamenten. Men givetvis finns det också ett omvänt samband. Om ministrarna känner att man inte respekterar parlamentarikerförsamlingens synpunkter, får de på huden hemma i det egna parlamentet. Vi känner också ett ansvar för att driva på våra kamrater i de nationella parlamenten att verkligen sätta press på sina respektive regeringar, så att parlamentarikerförsamlingens arbete verkligen får tyngd och effekt.

Anf. 6 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Också jag får tacka för utrikesministerns kommentarer. Jag tycker att det är naturligt att Sverige skall föra en pådrivande politik i ESK. Det har vi gjort under de år som har gått. Vi verkar vara överens om att vi har all anledning att ytterligare förstärka den attityden. Vi kommer från parlamentarikernas sida under mötet i Wien naturligtvis att föra fram våra initiativ och att driva en hel del frågor där, bl.a. de som vi har berört här i dag.

Det är nödvändigt att parlamentet hittar sin roll i den här beslutsordningen och att vi får en fruktbar dialog, där beslut tränger igenom i båda riktningar. Annars finns det mycket stor risk för att parlamentarikerförsam-

lingen bara blir en diskussionsklubb där man träffas. Det kan i och för sig vara trevligt, men det måste leda framåt till beslut som realiserar.

Jag ser att vi har samma hållning i dessa frågor, men jag fick egentligen inga kommentarer till hur utrikesministern ser på en förstärkning av ODIHR och, vilket jag faktiskt inte nämnde, inrättande av ett kontor för offentlighet av ESK:s data, av ESK:s beslut osv. Det var en av våra rekommendationer till ministerrådet. Andra frågor som jag nämnde var miljömekanismen och inrättande av ett permanent säkerhetsråd.

Anf. 7 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag vill också peka på förslaget om att församlingens ständiga utskott skall förlägga åtminstone ett årligt möte till Wien. Jag tror att det är väldigt viktigt att man etablerar en kontakt mellan församlingens ständiga utskott och ämbetsmannakommittén. Jag vet själv hur värdefullt det var när jag träffade ämbetsmannakommittén och fick möjlighet att föra en diskussion direkt med den. Också det kan vara ett mycket viktigt kontaktskapande, som jag vill rekommendera.

En del av de frågor som Kristina Svensson har tagit upp är delvis under beredning. Den punkt där jag framför allt ser framsteg gäller förstärkningen av ODIHR. Man hade ett möte om detta i höstas, och ODIHR kommer att förstärkas. Större öppenhet och offentlighet i ESK:s arbete är något som mycket väl behövs, också för att ESK skall kunna få större betydelse. Jag tycker att detta i allra högsta grad åvilar generalsekreteraren. Jag har sett att det numera åtminstone finns ett "newsletter", som berättar om olika beslut, missioner och åtgärder inom ESK:s ram. Jag tycker att detta är ett framsteg.

Jag vill också nämna att när jag var i Bulgarien påpekade det bulgariska parlamentets talman, som också var med i parlamentarikerförsamlingen i Helsingfors, särskilt att han var mycket tacksam för att ESK hade genomfört denna konferens till stöd och hjälp för grannstaterna som lider av sanktionerna mot Serbien-Montenegro. Han kunde för egen del konstatera att han hade fått ett direkt gensvar och att hans framställning till parlamentarikerförsamlingen i Helsingfors hade rönt uppföljning.

På vissa områden sker det alltså ändå en uppföljning inom denna ram, men man måste skapa en naturlig granskningsmekanism och en naturlig dialog av det slag som vi har i Sveriges riksdag.

Anf. 8 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Det är bra att det finns beslut om att ODIHR skall förstärkas. ODIHR är en av de mycket viktiga institutionerna inom ESK. Inom parlamentarikerförsamlingen har vi kontakter med ODIHR bl.a. när det gäller valövervakning och valövervakningsinsatser och ser där vilken viktig roll ODIHR spelar. Det är bra att man har förstärkt ODIHR.

Jag hoppas också att vi från svenskt håll kan driva frågan om det jag kallar en offentlighetsinstitution eller något liknande. Ett "newsletter" må vara första steget, men man måste gå vidare för att nå ut med ESK och med ESK:s arbete så att all den information som finns inom ESK blir tillgänglig på ett annat sätt än den är nu.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 9 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Bengt Hurtig, Lena Klevenås och Birgitta Hambraeus har i likalydande interpellationer till statsministern frågat dels om EU frångått principen om gemenskapsrättens företrädare framför nationell rätt, dels om Sverige i förhandlingarna lyckats få ett permanent undantag innebärande att svensk grundlag gäller i Sverige även i de avseenden den skulle kunna strida mot EU-rätt. Interpellationerna har överlämnats till mig för besvarande.

I Sverige har vi fyra grundlagar: regeringsformen, successionsordningen, tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Jag vill inledningsvis göra klart att dessa lagar inte, för att låna ett uttryck från frågeställarna, kommer att "köras över" av EG-rätten.

Detta innebär emellertid inte att EU frångått principen om gemenskapsrättens principiella företrädare framför nationell lagstiftning i medlemsstaterna eller att Sverige fått något permanent undantag av den innebörd frågeställarna avser. Något sådant undantag behövs inte för att vi skall kunna hävda våra grundlagar.

Hela arbetet för att uppnå ett integrerat Europa med fri rörlighet för människor, tjänster, pengar och varor skulle riskera att bli kraftlöst om de gemensamt fattade besluten inte följdes. Företrädesrätten för EG-rätten har sin grund i att medlemsstaterna överlåter beslutanderätt på vissa områden till gemensamt beslutsfattande. I allt väsentligt gäller detta integrationens huvudområde, dvs. det ekonomiska. Det är ju då ganska självklart att de stater som på så sätt har överlämnat sin beslutanderätt till en gemensam institution inte därefter själv kan hävda att egna ensidigt beslutade regler skall gälla i stället för de gemensamt beslutade. Även i övriga internationella sammanhang är detta en oomtvistad princip, låt vara att det av naturliga skäl i praktiken kan vara förenat med svårigheter att upprätthålla den på det internationella planet i övrigt.

Enligt min mening ger interpellationerna tyvärr uttryck för ett förenklat synsätt på EG-rättens förhållande till medlemsstaternas grundlagar. Jag skulle därför vilja nämna några välkända och viktiga förhållanden.

Det är endast på de områden som Sverige, och de övriga ansökande staterna, överlämnar beslutsbefogenheter till gemenskapen som EG-rätten över huvud taget kan göra anspråk på företrädare. Gemenskapen har inga andra befogenheter än dem som medlemsstaterna själva överlämnat och gemenskapens institutioner kan inte själva utvidga dessa befogenheter. Som Grundlagsutredningen inför EG visade rör den alldeles övervägande delen av grundlagarnas regler interna svenska förhållanden som även vid ett medlemskap skulle förbli helt svenska. Skulle det bli aktuellt att flytta över nya områden till gemenskapens kompetens måste det ske genom ett nytt fördrag som samtliga medlemsländer enas om.

De beslutsbefogenheter som t.ex. Sverige skulle överlämna bestäms av innehållet i det svenska anslutningsfördraget. Den grundlagsproposition avseende svenskt medlemskap i EU som riksdagen nyligen antagit som vilande bygger bl.a. på att de befogenheter som kan överlåtas inte är obegränsade,

utan att ett överlämnande av beslutsbefogenheter förutsätter att gemenskaperna upprätthåller ett verksamt skydd för grundläggande fri- och rättigheter – ett skydd som skall vara i nivå med vårt eget och med den europeiska konventionen om de mänskliga fri- och rättigheterna.

Europakonventionen är som bekant numera en integrerad del av EG-rätten, och EG-domstolen har som en av sina uppgifter att bevaka att konventionen efterlevs. Men därtill kommer att även medlemsstaternas konstitutionella principer och andra internationella konventioner ingår som viktiga delar när EG-domstolen skall avgöra frågor om grundläggande rättigheter.

EG-samarbetet har alltså sin tyngdpunkt på regler för den inre marknaden, dvs. främst regler om ekonomi, handel och angränsande ämnen. Det är också bara här som majoritetsbeslut är möjliga. I övrigt fordras att alla medlemsstater är överens. Det innebär att EG har ett mycket begränsat utrymme för att besluta om regler med inverkan på svensk grundlag. Går en EG-institution längre går den helt enkelt utöver de befogenheter den anförtrots av medlemsstaterna.

Jag vill i sammanhanget också erinra om den tyska författningsdomstolens uppmärksammade avgörande i samband med Tysklands anslutning till Maastrichtfördraget och de tidigare solange I- och II-besluten. Domarna innehåller viktiga bidrag till en ökad förståelse av även den rättsliga dynamik som finns i det europeiska samarbetet – en dynamik som snarare innebär ett gemensamt europeiskt utvecklande av grundläggande rättsliga principer än ett ensidigt dikterande från någon sida. EG:s institutioner kan alltså inte själva tillägna sig nya kompetenser.

Den svenska deklarationen avseende offentlighetsprincipen som gjordes vid både inledningen och avslutningen av medlemskapsförhandlingarna skall också ses i detta ljus. Deklarationen bör ses som en markering av den vikt vi lägger och kommer att lägga vid våra grundläggande konstitutionella principer. Den bör också ses som ett led i ett särskilt svenskt bidrag till den europeiska rättsutvecklingen. Det är nämligen min fasta övertygelse att Sverige också på detta område kan lämna viktiga bidrag till den europeiska utvecklingen mot ökad integration.

Anf. 10 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Jag får tacka för svaret.

Av svaret framgår för det första att Sverige inte fått något undantag från principen om EU-rättens överhöghet över nationell rätt och för det andra att EU inte frångått denna princip. Statsrådet sprider illusionen att vi inte har fått något undantag därför att det inte behövs.

Om EU nu inte har frångått principen om EU-rättens företräde framför nationell lagstiftning och Sverige inte begärt något undantag måste EU-rätten rimligen gälla på de områden som EU-samarbetet omfattar. Den kommer då att ha företräde framför svensk rätt.

I grundlagsutredningen inför EU står det, som vi anförde i interpellationen, att de gemensamma normer som är direkt tillämpliga eller har direkt effekt gäller framför medlemsstatens egna lagar oavsett dessas konstitutionella valör – alltså i princip även grundlagen.

Denna princip om gemenskapsrättens företräde utgör en del av gemenska-

pens regelverk, det s.k. gemensamt uppnådda eller l'acquis communautaire, vilket en tillträdande medlemsstat givetvis måste acceptera.

I EU:s grundtraktat, det s.k. Romtraktatet, utgör artikel 5 en lojalitetsklausul, som i praktiken säger att medlemsstaterna inte kan göra en ensidigt beslutad regel gällande gentemot den rättsordning som EU:s medlemsstater gemensamt accepterat.

Det finns en rad domar som EG-domstolen har avkunnat. I domen 6/64, det s.k. Costa v. ENEL-målet, har man karaktäriserat EG-rätten som en ny rätt som gäller inom unionen. I mål 106/77, Simmenthalmålet, har man utvecklat detta och sagt att varje nationell domstol måste åsidosätta varje bestämmelse i nationell lag som strider mot gemenskapsrätten. I domen 11/70, Internationale Handelsgesellschaft, slår man fast att en gemenskapsrättslig åtgärd eller dess effekt i en medlemsstat inte kan påverkas av påståenden om att den strider mot landets konstitution.

Går man till regeringens egen informationsbroschyr nr 15 1993, som säger att EG-rätten går före svensk lag, står där: EG-domstolens uppgift är att säkerställa en enhetlig tolkning av EG-reglerna i alla medlemsländer. Domstolarna i Sverige, även Högsta domstolen, måste därför rätta sig efter EG-domstolens tolkning av EG-rätten.

I regeringsformens 11 kap. uttalas att Högsta domstolen i Sverige är den högsta allmänna domstolen. Men den högsta ställning som Högsta domstolen har upphör om dessa principer gäller, och då gäller i praktiken inte denna del av regeringsformen.

I regeringsformens 11 kap. 2 § står: "Ingen myndighet, ej heller riksdagen, får bestämma, hur domstol skall döma i det enskilda fallet eller hur domstol i övrigt skall tillämpa rättsregel i särskilt fall." Innebörden av detta är den gamla principen att våra domstolar skall vara oavhängiga och oberoende.

Går vi med i EU upphävs den regeln, eftersom våra grundlagsreglerade svenska domstolar, från Högsta domstolen och nedåt, naturligtvis måste rätta sig efter EG-domstolens tolkningar. EG-domstolen står enligt min mening utanför svensk grundlags kompetens, och blir en utomstående myndighet för de svenska domstolarna.

Här har vi alltså en vital punkt där tillträde till EU bryter mot principerna i svensk grundlag, nämligen våra domstolars oberoende. I och med medlemskap flyttar vi över lagstiftningsmakt på ett område som i och med Maastricht-avtalet och unionens utveckling kommer att vara i växande.

På de områden där EU-rätten gäller begränsas vår regeringsforms regleringar, som säger att riksdagen stiftar lag. Riksdagen kan visserligen roa sig med att stifta lagar, men det är EU-rätten som gäller, och här hävs riksdagens lagstiftningsrätt.

Andra konsekvenser torde bli en ändring av regeringsformens regler för Riksbanken. Eller kan vi slippa ifrån detta? Kan vi ha kvar nuvarande skrivningar när det gäller Riksbanken?

Om offentlighetsprincipen samt yttrande- och tryckfriheten säger konstitutionsutskottet numera att man inte är riktigt säker på att vi har garantier för ens dessa grundläggande principer, som regeringen dyrt och heligt lovat att ej förhandla bort.

EG-institutionerna kan inte utvidga sina befogenheter, sägs i svaret. En-

ligt artikel 235 i Romfördraget har man den möjligheten om ministerrådet är enigt. Även EG-domstolens domar, som jag nyss nämnde, är ett bevis på detta. Man har tagit den ståndpunkten, och det har accepterats av medlemsstaterna.

Det sägs i regeringens Europainformationsbroschyr: Det är EG-domstolen som avgör om EG:s rättsakter överensstämmer med EG:s fördrag eller om de skall förklaras ogiltiga. Det lämnas i den formuleringen ingenting över för de nationella domstolarna.

Är det inte EG-domstolen som avgör vad som är EG-rätt eller inte? Eller är det möjligtvis den tyska författningsdomstolen som avgör det, vilket man kan få intryck av när man läser såväl statsrådets svar som utrikesutskottets betänkande?

Anf. 11 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Också jag vill tacka statsrådet för svaret. Detta är en för Sveriges del och för oss riksdagsledamöter mycket viktig och intressant fråga om grundlagarna och ett medlemskap i Europeiska unionen.

Ett inträde är med den nuvarande grundlagen faktiskt olagligt. Vi måste ändra på grundlagen. Enbart detta gör att det är en fråga som borde intressera samtliga ledamöter. Det finns så många illusioner och förhoppningar med i denna debatt. Jag tycker det är viktigt att granska de dokument som vi får ta del av, för att se vad Sverige håller på att göra.

Det första som kom var betänkandet EG och våra grundlagar. Där sade man i klartext bl.a. följande: Om riksdagen överlåter beslutsbefogenheter till EG, gäller de förpliktelser som följer av medlemskapet utan hinder av vad som annars stadgas i svensk grundlag eller annan lag.

Många kallade detta för "plattläggningsparagrafen", och det blev ett väldigt ståhej om detta betänkande. Många tyckte att man inte i klartext kunde säga vad det verkligen var frågan om, och att detta kanske var att gå litet för långt.

Därför kom följande skrift: Om våra grundlagar och EG – förslag till alternativ. Där sägs att man gick litet för långt i den första, den blå, boken. Det var nog bara två ändringar som var nödvändiga att göra. Man sade att möjligheten att överlåta rätten att fatta beslut som skall gälla här i landet måste utvidgas. Det var den ena förändringen. Den andra punkten skulle vara EG-domstolens rätt att lämna nationella domstolar bindande besked om giltighet och tolkning av EG:s regler.

Man begränsade skrivningarna till dessa två punkter. Man tillade också att reglerna om offentlighetsprincipen och meddelarfriheten, som har varit så omdiskuterade, står kvar, och att det inte är något bekymmer med detta.

Skall man låta lugna sig med dessa försäkringar? Det är väldigt svårt att veta vad som gäller. Nu har jag varit bortrest en vecka i Sydafrika. Jag var inte med i debatten förra veckan om konstitutionsutskottets betänkande nr 21 om grundlagsändringar inför ett svenskt medlemskap i Europeiska unionen. Men jag kan i varje fall se att alla inte är övertygade.

Utskottet konstaterar självt att konfliktriskerna är stora just när det gäller tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Det finns i debatt-

protokollet fåfånga frågor från många, bl.a. Ingela Mårtensson. Man frågar: Finns det garantier för att detta består?

Hur skall man nu bete sig som riksdagsledamot, som huvudsakligen inte alls har tid att ägna sig åt EU-frågor? Jo, man får läsa de skrifter som kommer. I t.ex. Sveriges medlemskap i den europeiska unionen kan man läsa om offentlighetsprincipen, som ju är grundlagsfäst. Där står: "Inom EU tillämpades tills nyligen inte någon offentlighetsprincip."

Man skriver också i denna DS 1994:48 att Sverige välkomnar den utveckling mot ökad öppenhet och insyn som pågår inom EU, och att Sverige ensidigt förklarar att offentlighetsprincipen och då särskilt allmänhetens tillgång till offentliga handlingar samt meddelarfriheten är och förblir grundläggande principer som är en del av vårt konstitutionella, politiska och kulturella arv.

Det låter ju bra, om man inte läser en följande mening – man kan nästan säga: Hoppsan! Där står: "I en egen deklaration noterar EU-sidan det svenska uttalandet och utgår från att Sverige härvidlag kommer att följa regelverket." – dvs. EU:s regelverk.

Herr talman! Det är inte utan att det infinner sig en Kafkaliknande stämning hos oss ledamöter som skall begripa detta, försöka ta ställning och ansvar för Sveriges riksdags beslut i den här frågan.

Vi får lugnande försäkringar från olika statsråd. Vi kan med egna ögon läsa vad som står i våra handlingar. Vi kan också med egna ögon läsa vad EU-kommissionen och ministerrådet uttalar, och vi kan läsa utländsk press.

Det är oerhört frustrerande, och man blir lätt schizofren när man av denna röra av olika motstridiga uttalanden skall förstå vad som kommer att gälla för Sverige. Det är väldigt många som inte känner sig säkra och som inte litar på att vi kan behålla t.ex. offentlighetsprincipen i Sverige.

Jag skall avsluta med att försöka förklara varför det är så svårt att lita på detta.

En liknande fråga gäller flyktingpolitiken i EU. Där får vi inte i Sverige ha kvar vår egen flyktingpolitik, eftersom det är fri rörlighet för människor inom EU. Då kan man inte tillåta ett EU-land att ha en invandrings- och flyktingpolitik som gör att människor via det landet, t.ex. Sverige, kommer in i EU och sedan kan röra sig fritt.

För mig är detta en parallell till frågan om offentlighetsprincipen. Kan vi i Sverige verkligen ha kvar vår offentlighetsprincip? Det skulle innebära att det fria flödet av information från oss sprider sig i hela EU.

Som jag ser det finns det stora risker att vi måste ändra i den för oss grundlagsfästa principen. Jag vill ha svar på om statsrådet verkligen menar att det är möjligt att vi kan ha kvar grundlagen på detta område.

Anf. 12 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag ber också att få tacka statsrådet för svaret på min fråga. Det kan inte ha varit en lätt uppgift. Vår ambassadör i Bryssel, Lars Anell har haft interpellationen på remiss. Här gäller det tydligen att utföra en diplomatisk balansakt i den högre skolan för att få statsministerns och EU-ministerns uttalanden i kammaren att stämma med EG-verkligheten.

Statsrådet säger i svaret på interpellationen: "Enligt min mening ger interpellationerna tyvärr uttryck för ett förenklat synsätt på EG-rättens förhåll-

Prot. 1993/94:100
2 maj 1994

*Svar på
interpellationer*

lande till medlemsstaternas grundlagar. Jag skulle därför vilja nämna några välkända och viktiga förhållanden.”

Det skall tydligen inte gå att med normal fattningsförmåga begripa vad det är vi ger oss in i om vi blir medlemmar i EU. Bara det är ju ett hot mot demokratin!

Är det inte helt enkelt så, att om vi blir medlemmar så skall allt det som EG bestämmer antingen direkt inkorporeras eller transformeras till lag i vårt land, varvid våra egna lagar, också grundlagarna, får vika.

Denna enkla tolkning tycks statsrådet bejaka då hon anför: ”Hela arbetet för att uppnå ett integrerat Europa – – skulle riskera att bli kraftlöst om de gemensamt fattade besluten inte följdes.”

Här talar statsrådet om varför det är viktigt att vi ger upp våra lagar och har därmed indirekt sagt att det är just det vi gör.

EG-rätten har företrädesrätt framför medlemsländernas lagar, också grundlagar där de berörs. Så är det alltså!

Statsrådet säger: ”Det är endast på de områden som Sverige, och de övriga ansökande staterna, överlämnar beslutsbefogenheter till gemenskapen som EG-rätten över huvud taget kan göra anspråk på företräde.”

Ja, men detta är verkligen inte *litet*. Framför allt finns i Sverige ingen överblick över hur mycket detta inbegriper. Både Bengt Hurtigs och Lena Klevenås inlägg har ju visat hur man – uppenbarligen utan att diskutera det – lämnar över den här rätten på väldigt många grundläggande områden.

Jag vill ta upp Riksbanken. I regeringsformen 12 och 13 §§ fastslås att Riksbanken är en myndighet under riksdagen, och rikets centralbank. Riksdagen väljer fullmäktige, som utser riksbankschef. Endast Riksbanken har rätt att utge sedlar och mynt.

Om vi accepterar att bli medlemmar i EU, accepterar vi också EMU, enligt Maastrichtavtalet. Då skall man redan nu, i andra fasen av utvecklingen av den ekonomiska och monetära unionen, se till att vår centralbank anpassas till gällande lagar. Vilka gällande lagar? Jo, att banken helt enkelt skall upphöra som en bank som kontrolleras demokratiskt av riksdagen. Den skall vara s.k. oavhängig, dvs. inte längre stå under demokratisk kontroll. I tredje fasen, som inget medlemsland har rätt att hindra, som automatiskt inträffar när en viss konvergens har uppnåtts, då skall den helt enkelt bli ett avdelningskontor till den gemensamma centralbanken.

Detta är någonting som vi nu lovar om vi går med i EU. Vi förutsätter alltså att en viktig punkt i vår grundlag skall ändras.

Anser statsrådet att detta är förenligt med vår grundlag? Vi går med i unionen utan att klargöra att vi därmed inte längre har en riksbank som kontrolleras av riksdagen. Bör man inte ha en grundlagsändring först, och se om svenska folket i vanlig ordning går med på att avskaffa världens äldsta fungerande riksbank, innan vi binder oss som medlemmar i unionen?

Anf. 13 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det är en mycket intressant debatt som förs här. Jag skall inte gå in i alla dess delar. Jag vill tillfoga någon liten kommentar.

Det är självklart och oomtvistligt att EU-avtalet och den lagstiftning som är knuten till det går före svensk inhemsk lag. Detta är inte anmärkningsvärt.

Det gäller alla internationella avtal. Det är ju en huvudregel – pacta sunt servanda – att ett land som går in i ett internationellt avtal sedan är skyldigt att följa detta avtal i alla dess delar. Man kan inte sätta några delar av avtalet ur spel genom att hänvisa till inhemsk lagstiftning, inklusive den inhemska konstitutionen. Som avtalsslutande part är man skyldig att se till att den egna lagstiftningen stämmer med de förpliktelser som man enligt det internationella avtalet har iklätt sig.

Om man förfasar sig över detta får man avvisa allt internationellt samarbete som bygger på förpliktande åtaganden.

Ett bra exempel på detta är Europakonventionen om mänskliga rättigheter, där det också finns en domstol som ser till att de enskilda länderna följer denna Europakonvention. Stiftar man lagar eller tillämpar lagar på ett sätt som strider mot konventionen, så kan domstolen ålägga landet att ändra sin lagstiftning eller tillämpa den på ett annat sätt. Även Sverige har ju råkat ut för sådana saker, trots att vi inte gjort Europakonventionen direkt till svensk lag. Det skall vi numera göra, och det tycker jag är bra.

Det är alltså inte någonting anmärkningsvärt i att också det här internationella avtalet går före svensk lagstiftning. Men av det skall man inte dra slutsatsen att våra konstitutionella regler inte betyder någonting. Våra grundlagar reglerar vad Sverige kan ikläda sig för internationella avtal. De avgör hur svenska företrädare kan uppträda i t.ex. ministerråd, regeringskonferensförhandlingar eller för den delen Europaparlamentet. De som företräder Sverige är skyldiga att följa den svenska grundlagen.

Därför tycker jag det var bra att man avisade den berömda s.k. "plattläggningsparagrafen". Den hade möjligen kunnat uppfattas som ett slags fribrev på förhand till svenska företrädare i t.ex. ministerrådet att gå med på saker och ting som skulle strida mot den svenska grundlagen. Nu är det inte så.

Eftersom alla de frågor i EU som skulle kunna få bäring på den svenska grundlagen är av den arten att de kräver enhälliga beslut – jag tror inte man kan hitta någon fråga inom området för majoritetsbeslut som skulle kunna komma i konflikt med vår grundlag – så kan man därmed säga att vår grundlag binder Sveriges agerande i ministerrådet. Eftersom det där krävs enhällighet kan man därmed säga att vår grundlag har i det avseendet fått utsträckt giltighet, till att gälla hela EU, om vi är med. EU:s ministerråd kan i praktiken inte fatta beslut som skulle strida mot den svenska grundlagen.

I stället för att hävda att EU-medlemskap skulle försvaga grundlagen, så skulle jag, herr talman, vilja hävda att EU-medlemskap förstärker tillämpligheten av den svenska grundlagen. Den svenska grundlagen blir en restriktion på beslutsfattandet i EU:s ministerråd och på vad som kan beslutas också vid EU:s regeringskonferenser.

Jag tyckte det var viktigt att föra in den här aspekten i denna debatt.

Anf. 14 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag skall i den här debatten nöja mig med att ställa några frågor till statsrådet Laurén.

Det är alltså klart att Sverige måste rätta sig efter hur EG-domstolen tolkar de gemensamma reglerna. Domstolar och myndigheter i EG-länderna

är därefter skyldiga att tillämpa EG:s regler, även om lagarna i hemlandet inte har ändrats i enlighet med gemensamt beslutade regler. Jag undrar hur statsrådet ser just på att detta skall kunna ske även om lagarna i hemlandet inte har ändrats.

Det är också alldeles klart – vilket det har lämnats andra besked om från regeringshåll – att principen om EG-rättens företräde innebär att det är EG-rätten som gäller vid en konflikt mellan EG-rätten och nationella lagar och regler. Det här gäller alla slags lagar i ett land, även grundlagar, och oavsett om de nationella reglerna har tillkommit före eller efter en viss EG-regel.

Sedan finns det ett prejudikat från EG-domstolen om det ömsesidiga erkännandet av lagstiftning, dvs. att en regel i ett EG-land skall erkännas av de andra länderna. Hur ser statsrådet på att EG-domstolen har gått så långt i sina möjligheter till innovationer som man har gjort i det här rättsfallet?

Det är också klart att Högsta domstolen i fortsättningen måste rätta sig efter EG-domstolens tolkning av EG-rätten. Trots att EG:s lagstiftning skall utgöra en del av den svenska rättsordningen kommer Högsta domstolen i Sverige även att sakna behörighet att ogiltigförklara sådana delar av vår lagstiftning. Anser statsrådet att det här går alldeles för långt och är delvis främmande för svensk rättsordning?

Slutligen är det så att riksdagen nu har fattat ett beslut om en beredskap för grundlagsändringar inför ett svenskt medlemskap i Europaunionen. Jag undrar: Anser statsrådet att det är objektivt och opartiskt att man gör på detta sätt, innan folkomröstningen har skett? Borde man inte ha avvaktat folkomröstningen innan man fattar ett beslut av den här karaktären? Om resultatet blir nej, är ju de här förändringarna meningslösa.

Anf. 15 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag skall delta i nästa debatt om offentlighetsprincipen, men jag kan inte låta bli att ställa några frågor när det gäller våra grundlagar, inte minst efter Pär Granstedts anförande. Han säger att ett svenskt medlemskap innebär att ministrarna måste följa våra grundlagar, att vi kommer att vara med om att fatta besluten och att majoritetsbeslut gäller om några grundlagar skulle vara i farozonen.

Då undrar jag: Hur blir det? Daniel Tarschys sade i utredningen om utrikessekretessen att det när det gäller sakområden kan bli konsekvenser för grundlagarna. I det fallet kan den situationen inträffa att det inte är fråga om att det krävs ett majoritetsbeslut, utan vi kan också vara tvingade att ändra grundlagen. Om vi inte ändrar grundlagen kommer ändå EG-rätten att gälla.

Jag är förvånad över det något sturska svaret att det inte behövs något undantag alls, utan att våra grundlagar är helt och hållet garanterade. Är det verkligen statsrådets uppfattning? Jag får inte den uppfattningen när jag läser vad som sägs om t.ex. utrikessekretessen, där det kan handla om sakområden som inkräktar på våra grundlagar.

Anf. 16 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Jag skall börja med att om igen förklara inom vilka områden som grundlagarna kan aktualiseras. Inom integrationens huvudområde är

det alltså mest fråga om vanliga lagar, dvs. inte grundlagarna. Det är kanske inte det som är föremål för den här debatten, utan här talar vi om grundlagarna.

Den helt övervägande delen av våra grundlagar faller alltså inte inom detta område. I skärningspunkten kan ligga en viss konflikt med några grundlagar, precis som Ingela Mårtensson sade. Men detta är alltså en mycket liten del.

Om det skulle bli så att en grundlag berörs, kan EG-domstolen få ta ställning till detta. Då har vi i anslutningsfördraget påpekat att vi inte överlämnar någonting till gemenskapen, utan vi förutsätter att gemenskapen upprätthåller ett verksamt skydd för de grundläggande fri- och rättigheterna. Det skyddet skall alltså vara i nivå med vårt eget skydd i 2 kap. regeringsformen och med den europeiska konventionen för de grundläggande fri- och rättigheterna.

EG-domstolen har varit mycket återhållsam och försiktig när det gäller att komma in på medlemsstaternas grundlagsområden, därför att medlemsstaternas konstitutionella rätt ingår som en del i EG:s rätt. EG-domstolen har alltså att ta hänsyn även till Sveriges konstitution om en sådan här fråga kommer upp.

Vad händer då vid en konflikt mellan EG-rätt och svensk grundlag? Om EG skulle besluta om ett direktiv som inte är förenligt med svensk grundlag, kan det inte genomföras här i Sverige utan att grundlagen först ändras. Direktiven förutsätter ju nationell lagstiftning, och riksdagen kan inte stifta vanlig lag i strid med grundlag. Om en EG-regel från svenska utgångspunkter framstår som konstitutionellt oacceptabel, menar jag att vi inte skall se det som en konflikt mellan EG-rätt och nationell rätt. Vad frågan i stället kommer att gälla är om EG-organet haft rätt att fatta ett sådant beslut. Ligger detta inom ramen för den beslutanderätt som har överlåtit? Om svaret på den frågan blir nej, gäller inte beslutet i Sverige.

Jag påpekar i interpellationssvaret att EG inte har någon annan beslutanderätt än den som medlemsländerna har överlåtit till gemenskapens institutioner. Vad som är viktigt är att de själva inte har ensamrätt att bestämma sin egen kompetens. När det gäller att fastställa gränserna för kompetensområde har de nationella organen samma uppgift. Det var just den frågan som behandlades av den tyska författningsdomstolen, när den i sin prövning av Maastrichtfördraget uttalade att den avser att pröva giltigheten av EG-beslut. Inom det överlåtna området bestämmer EG-domstolen ensam giltigheten i rättsakterna, men när det gäller gränserna har alltså nationella organ samma uppgift.

Det är alldeles riktigt att EG-rätt har företräde framför nationell rätt, men det är alltså inte så enkelt som att EG tar över i alla lägen.

Anf. 17 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Vi rör oss kanske stegvis framåt på det här området. Det är alltså klart att den övervägande delen av textmassan i grundlagen, som gäller att vi har kung, hur vi förrättar allmänna val m.m., handlar om sådant som man inte i förstone kan förvänta sig att EG kommer att lägga sig i – även om det inom EU finns republikaner som tycker att vi inte skall prata så högt om

Prot. 1993/94:100
2 maj 1994

*Svar på
interpellationer*

demokratien när statschefen har arvsrätt. Men jag kan hålla med om att hela detta block kommer att ligga utanför.

Det vi diskuterar är de delar där det kan bli konflikter. Konstitutionsutskottet har ägnat lång tid åt att bearbeta det här och säger bl.a.:

"När det gäller tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen med sina detaljrika regler är konfliktriskerna enligt utskottets uppfattning större. Problemet sammanhänger med att svensk offentlighets- och yttrandefrihetslagstiftning inte bara åtnjuter grundlagsskydd utan också i materiellt hänseende är väsentligt mer långtgående än i andra europeiska länder."

Utskottet har också slagit fast att vi inte skall skriva in några principiella begränsningar – precis som regeringen har sagt i propositionen – om överlåtande av beslutsakt, utan det ger sig hur det blir i framtiden. Utskottet konstaterar att det är svårt att avgöra hur stor den här överlåtelsen blir.

Det slås fast i domarna, som jag tidigare sade, att man inom EG betraktar EG-rätten som en ny rätt. Det är inte bara fråga om en konvention i vanlig mening, som Pär Granstedt ville ge sken av, dvs. att den skulle vara likställd med barnkonventionen eller Europakonventionen om mänskliga rättigheter. Man betraktar EG-rätten som en ny rätt, där EG-domstolen också står över de nationella högsta domstolarna.

Inte ens på det här området, nämligen det som berörs i kap. 2 om de mänskliga fri- och rättigheterna, offentlighetsprincipen, tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen – som vi så dyrt och heligt har slagit fast – kan vi vara spiksäkra, enligt utskottets betänkande.

I den information från Utrikesdepartementet som distribueras till och används av skolor, bibliotek och allmänhet säger man:

"Det är EG-domstolen som avgör om EGs rättsakter överensstämmer med EGs fördrag eller om de ska förklaras ogiltiga."

I denna information framstår det som om EG-domstolen har den här exklusiva rätten. Det är ju något annat än framtoningen i statsrådets svar.

Anf. 18 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Jag utgår från att det är tillåtet att debattera även med andra interpellanter, och därför skulle jag vilja ställa några frågor till Pär Granstedt. Jag förstår att statsrådet kanske tycker att det är för många att debattera med.

Pär Granstedt sade att det inte är något märkvärdigt med det här avtalet och att vi måste följa alla internationella avtal. Men det är väl ändå en viss skillnad på detta avtal och andra internationella avtal. Vi skall ju gå med i Europaunionen, och även om det inte är så lätt att säga vad ordet union i det här fallet kommer att betyda, är det ändå någonting unikt, som vi inte har varit med om tidigare. Den här unionen har ju egna grundlagar, och den har också makt att sätta bakom orden. Det kommer att finnas en gemensam bank, och man skall föra en gemensam ekonomisk politik. Det finns en domstol som kommer att kunna döma över politiska beslut.

Pär Granstedt sade att ministerrådet inte kan fatta betslut som strider mot den svenska grundlagen. Menar han då att ministerrådet också skall följa beslut som står i den svenska grundlagen?

Hur är det med den svenska offentlighetsprincipen? I betänkande KU21,

som jag citerade förut, står det på s. 17 att det finns ett problem, eftersom vårt grundlagsskydd också i materiellt hänseende är mer långtgående än andra länders.

Skall andra länder då följa den svenska grundlagen? Har vi i så fall undersökt vad som står i alla de andra ländernas grundlagar? Eller skall vi, om alla ländernas grundlagar ingår i en gemensam samling av grundlagar, omfattas av andra länders grundlagar?

Detta var en intressant upplysning. Jag undrar verkligen om det är så.

När jag fick denna tanke ur huvudet funderade jag på Tyskland. I Tyskland finns väl prisstabiliteten inskriven i grundlagen? Tyskland är ju väldigt dominerande inom EU. Jag förstår att vi kommer att föra den ekonomiska politik som Tyskland mer eller mindre dikterar.

Jag skall nu vända mig till statsrådet. Hon sade att EU bara har beslutanderätt över det som överläts åt EU, men EU har ju sin egen grundlag. Ekonomin är det viktigaste, även enligt statsrådet. I Maastrichtfördraget står det vad ministerrådet kan och skall göra med medlemsstater som har för stora underskott. Man skall övervaka att statsskulden inte blir för stor. Man skall ge rekommendationer om vad som skall göras. Man talar om vad som behöver göras, och om det inte görs kan medlemsstaterna bestraffas på olika sätt. Man kan t.o.m. utdöma böter. Gäller den grundlagen?

Anf. 19 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag vill rikta mig till statsrådet.

Bekymret är att vi genom den grundlagsändring som nu är vilande kommer att lämna öppet för många andra grundlagsändringar utan att vi uttalar att de faktiskt sker samtidigt. Det handlar bl.a. om regeringsformen 9 kap. 12 och 13 §§ om vår riksbank.

I och med att vi lämnar över beslutanderätten till EU – om Sverige blir medlem i EU – har vi utan några juridiskt gällande undantag skrivit under att vi skall gå med i den ekonomiska monetära unionen. Där skall vi arbeta efter Maastrichtavtalet. Där står det klart och tydligt att vi redan från början när vi blir medlemmar skall avskaffa vår nuvarande riksbank.

Vi fattar alltså ett beslut om en grundlagsändring, och därmed fattar vi implicit en massa andra beslut som aldrig någonsin har diskuterats.

Jag vill gärna att statsrådet kommenterar detta.

Jag blev förvånad när statsrådet sade att riksdagen inte får stifta en lag som strider mot svensk grundlag. Men ministerrådets förordningar blir direkt gällande lag i Sverige utan någon omväg över riksdagen. Ministerrådet har tydligen möjlighet att gå förbi vår grundlag utan besvär.

Jag skulle vilja citera ur min interpellation. I en debatt efter presentationen av det svenska avtalet sade vår statsminister: "Den yttersta garantin för svensk grundlag ligger i Sveriges riksdag och i grundlagen själv. Det är en mycket viktig princip. Vi skall aldrig lita på någon annan än oss själva när det gäller våra grundlagar. Vi skall aldrig göra våra svenska grundlagar till föremål för andras beslutsfattande eller för andras medverkan. Svensk grundlag gäller i Sverige. Beslut om svensk grundlag fattas av Sveriges riksdag. — — — Detta respekteras av andra."

Prot. 1993/94:100
2 maj 1994

*Svar på
interpellationer*

I ljuset av vad som nu har sagts är det märkvärdigt att vår statsminister har yttrat detta. Det bidrar verkligen till en stor förvirring.

Jag tycker, som Lena Klevenås, att en Kafkaliknande stämning sprider sig. Det är åtminstone inte med min fattningsförmåga möjligt att – med den diskussion som förs officiellt och som statsrådet här har redogjort för – följa vilken makt som vi i själva verket lämnar över till EU.

Anf. 20 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Statsrådet sade nästan ordagrant vad som står i konstitutionsutskottets betänkande om vad som gäller vid en s.k. konfliktsituation. Hon vill inte kalla detta för en konflikt, utan hon menar att man skall fråga sig om EU-organet har haft rätt att med verkan för Sverige fatta ett sådant beslut som det har fattat. Det handlar om vad vi har och inte har överlåtit.

Såvitt jag har förstått gäller det som vi har överlåtit regeringsformen. Konflikten kan dock uppstå i våra andra grundlagar – tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Då kan man väl inte ställa sig dessa frågor. Själva överlåtelsefrågan är ju hänvisad till regeringsformen, om jag har fattat saken rätt.

Jag menar fortfarande att det kan uppstå situationer när det gäller sakområden inom EU som gör att vår grundlag inte kommer att gälla. Vi kan sedan välja att ändra den eller ej. Enligt de regler som råder kommer EG-rätten att gälla i stället för våra grundlagar, oavsett vad vi gör. Därför ter sig det citat som vi nyss hörde Birgitta Hambraeus läsa ännu mer exceptionellt.

Statsrådet säger att det handlar om få områden, men hon är medveten om att det kan inträffa att vår grundlag inte kommer att gälla. Detta är viktigt även om det bara handlar om några få områden. Kan statsrådet peka på inom vilka områden vi kan riskera att vår grundlag inte kommer att gälla?

Anf. 21 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag vill till en början slå fast att EG-rätten har företrädare även i fråga om våra egna grundlagar. Detta är av betydelse även om det till en början endast förefaller gälla några få områden. Det avgörande är att detta öppnar stora möjligheter i framtiden för främst ministerrådet men också för EU-domstolen.

I Sverige har vi haft en mycket restriktiv inställning till att domstolar skall kunna ta över beslut som är fattade av ett parlament. Jag har också varit negativ till att det skall finnas en författningsdomstol som kan ingripa.

I Europaunionen kommer EG-domstolen att få stor betydelse – den har det redan. Den har aktivt bidragit till att utforma viktiga rättsregler genom domstolsutslag som har blivit prejudicerande. Det kanske mest långtgående rättsfallet är Cassis de Dijon-fallet. Det handlar om viktiga principer som har utformats genom just EG-domstolens rättspraxis. Det fall som jag syftar på gäller det ömsesidiga erkännandet av lagstiftningen, dvs. att en regel i ett EG-land skall erkännas av de andra länderna.

På den här punkten vill jag ha en kommentar av statsrådet.

Slutligen vill jag säga att det är att gå före när man låter det nu vilande förslaget påverka opinionen inför folkomröstningen. Ett nej skall vara ett

nej, liksom ett ja skall vara ett ja. Ett nej skall inte kunna öppna möjligheter till att på nytt föra upp frågan på dagordningen.

Prot. 1993/94:100
2 maj 1994

Anf. 22 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Jag vill börja med att till Bengt Hurtig säga att det är alldeles riktigt att EG-domstolen har en exklusiv rätt att uttolka EG-rätten – inom sitt område. Det är just det som det handlar om.

Jag talade om vad som händer vid en kompetenskonflikt. I en kompetenskonflikt har inte EG-institutionerna en exklusiv rätt att tolka gränserna för kompetensen. De nationella organen har samma uppgift.

Lena Klevenås talade om offentlighetsprincipen. Vi får möjlighet att återkomma till den frågan i nästa interpellationsdebatt. Jag kan ändå säga så mycket nu som att det inte finns några EG-regler som rör offentlighets- och sekretesslagstiftning. Alla medlemsländer har sina egna lagar och bestämmelser. Offentlighetsprincipen kommer självfallet inte att beröras vid ett medlemskap, eftersom vi skall fortsätta att tillämpa vår nationella lagstiftning i det avseendet.

Lena Klevenås tog också upp frågor som rör ekonomin. Ekonomin omfattas av EG-rätten. På det området har EG-rätten företräde. Det har jag sagt i mitt interpellationssvar, och det är ingen tvekan om det. Här är det alltså fråga om vanlig lagstiftning, inte grundlagar.

Det är riktigt att EG-förordningar får omedelbar verkan i medlemsländerna. EG-förordningarna gäller dock för det mesta tekniska problem av olika slag. Det är således främst fråga om tekniska anvisningar. Såvitt jag vet finns det inga EG-förordningar som berör grundlagsområdet. I den mån man vill komma in på det området sker det via EG-direktiv. Jag kan således inte se att det är möjligt att en EG-förordning går emot en grundlag.

Hans Göran Franck ställde en fråga om varför man skulle anta ett vilande förslag beträffande grundlagsändringarna inför en EG-anslutning. Om man inte skulle ha antagit ett vilande förslag nu skulle man behöva vänta till år 1998 för att genomföra de nödvändiga ändringarna inför ett EG-inträde. Det är naturligtvis inte önskvärt. Det är ingenting som på något sätt föregriper en folkomröstning. Det är en sak som man måste ha om omröstningsresultatet blir positivt. Om det inte blir positivt faller grundlagsändringen.

Lena Klevenås sade tidigare att det är mycket motsägelsefullt att vi avger en deklaration om offentlighetsprincipen, vilket man inom EG sedan säger att man har noterat men att man förutsätter att vi skall följa EG:s regelverk. Vi skall självfallet följa EG:s regelverk i den här frågan. I det här fallet är det fråga om det regelverk som EG har för sina egna institutioner. EG har alltså inte några bestämmelser om offentlighet och sekretess utöver dem som rör deras egna institutioner. Alla medlemsländer tillämpar sin egen lagstiftning. Det är stor spridning på de bestämmelser som de olika medlemsländerna har i detta avseende. Det finns ingen som helst önskan, vare sig hos EG eller medlemsländerna, att harmonisera den här lagstiftningen. Vi kan se framför oss att den här situationen kommer att bestå.

Anf. 23 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Det gäller bara det som kan komma i konflikt med grundlagar. Det gäller ekonomi, handel och angränsande områden. Som debatten

*Svar på
interpellationer*

har visat här är det viktiga områden. I regeringens egen informationsskrift sägs på s. 4 att det är EG-domstolen som avgör om EG:s rättsakter överensstämmer med EG:s fördrag eller om de skall förklaras ogiltiga. Statsrådet säger att om det gäller områden som faller under grundlagarna är vi också kompetenta att avgöra det. Det uppstår då en konflikt. I den konflikten skall vi hävda att vi också skall bestämma. Men det här står inte i den information som i dag sprids till allmänheten. Det står bara rätt upp och ner att det är EG-domstolen som avgör vad som är förenligt med EG:s fördrag eller inte. Den här informationsbroschyren måste rimligen göras om.

Statsrådet försöker ge sken av att det är klart hur det förhåller sig. Konstitutionsutskottet har också haft den ambitionen, men man säger t.ex. att tolkningen av gällande rättsläge vad beträffar relationerna med EU är som framgått av det föregående delvis motstridig. Maastrichtöverenskommelsen innebär att rättssystemet nyligen har genomgått stora förändringar. Konsekvenserna för utvecklingen av förhållandet mellan EU och medlemsstaterna är det för tidigt att uttala sig om. Beträffande legalitetsprincipen om institutionernas befogenheter säger man att det inte är lätt att fastställa vad som gäller. När det gäller överlåtelse av beslutsmakt säger man att det inte låter sig helt lätt fastställas. Även konstitutionsutskottet anser att det här är mycket svävande.

Vi har konstaterat att EG-rätten går före svenska lagar, även grundlagar. Det är vi förmodligen överens om nu. Det leder till att grundlagen kan komma att ändras i vad gäller regeringsformens beskrivning om domstolarnas ställning, vem som stiftar lag i Sverige, yttrande- och tryckfrihet och Riksbankens ställning.

Det har hänvisats till den tyska författningsdomstolen och att dess principer också skall gälla i Sverige. Om dessa principer skall gälla i Sverige bör de rimligen också gälla i alla andra EU-länder. Det betyder att den tyska författningsdomstolen i viss mening har rätt att överpröva EU-domstolens beslut. I så fall skulle beslut som gäller utvidgning av befogenheter inom ramen för gällande fördrag inte ens kunna avgöras av EU-domstolen.

Anf. 24 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag vill försöka få statsrådet att svara på den viktiga frågan om Riksbanken. Det nu vilande grundlagsförslaget innebär att riksdagen har rätt att överlåta beslutanderätt till EU. Vi har rätt att bli medlem i EU efter en folkomröstning. Har vi därmed avskaffat får riksbank? Jag vill upprepa frågan: Har vi avskaffat vår riksbank?

I Maastrichtfördraget, i EMU, står det mycket klart uttalat att man nu förbinder sig att börja anpassa sin riksbank så att den kan ingå i den gemensamma riksbanken. Vår riksbank kommer att bli ett avdelningskontor. Den kommer inte på något sätt att kunna styras av riksdagen. Den skall vara oavhängig. Det visar sig att den tyska Bundesbank är mycket integrerad i storföretagen. Banken är inte oavhängig i största allmänhet, utan den är beroende av någonting. Den är dock inte beroende av demokratisk kontroll.

Vad händer om det nu vilande grundlagsförslaget bekräftas efter valet? Har vi därigenom avskaffat Riksbanken?

Anf. 25 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Jag skall bara kommentera hälften av det statsrådet sade, nämligen frågorna om ekonomin. Ekonomin omfattas självfallet av EU-rätten, som har företrädare. Det är ett bra besked, och det är ett klarläggande som kommer att vara till nytta i debatten. Många ja-anhängare vill inte läsa det finstiltat utan talar bara om visioner och förhoppningar. Jag tycker att det är viktigt för mina partikamrater att få det klarlagt att det som står om den ekonomiska politiken i Maastrichtfördraget gäller. Vi kan nog vara eniga om att förändringar i fördraget måste ratificeras för att bli gällande.

Jag vill ta tillfället i akt att tala om vad som står om stater som har alltför stora underskott i de offentliga finanserna. Det har vi i Sverige. För mig och Socialdemokraterna är det oerhört viktigt att kunna bekämpa arbetslösheten och att föra en egen ekonomisk politik. Därför gör det mig mycket oroligt att det står att kommissionen skall övervaka att vi inte har för stort underskott. Det är framför allt två saker man skall titta på – förhållandet mellan det förväntade och det faktiska underskottet i de offentliga finanserna samt statsskulden.

Om en medlemsstat inte uppfyller de krav som gäller, skall kommissionen utarbeta en rapport. Rådet skall fastslå om ett alltför stort underskott föreligger. Sedan skall det riktas rekommendationer till medlemsstaten i syfte att få denna situation att upphöra inom en viss tid. Först offentliggör man inte detta. Men om rådet konstaterar att medlemsstaten i fråga inte har vidtagit effektiva åtgärder offentliggör man rekommendationerna. Rådet kan också ålägga medlemsstater att vidta de åtgärder för att minska underskottet som rådet anser nödvändiga. Ministerrådet kan alltså tala om för Sverige vad vi skall göra med vår ekonomi.

Så länge en medlemsstat inte efterkommer ett beslut kan man vidta en av följande åtgärder. Man kan kräva av medlemsstaten att den skall offentliggöra ytterligare uppgifter innan den får utfärda statsobligationer och andra värdepapper. Man kan ompröva sin utlåningspolitik gentemot medlemsstaten. Man kan kräva av medlemsstaten att den skall deponera ett räntelöst belopp av lämplig storlek hos gemenskapen. Man kommer i sista hand att kunna bötfälla medlemsstaten.

Det här är alltså ett fördrag som gäller, enligt statsrådet, och som inte kan ändras annat än genom att alla medlemsstater ratificerar ändringen. Jag är glad över att jag har fått tillfälle att säga detta, och jag tackar statsrådet för debatten.

Anf. 26 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Jag vill än en gång säga till Bengt Hurtig att informations-skriften är riktig så till vida att EG-rätt går före nationell rätt – inom det område som vi har överlåtit. Det gäller de fyra friheterna. Till 95 eller kanske t.o.m. till 98 % är det fråga om vanliga lagar – inte grundlagar, som vi debatterar i dag. Om det blir en konflikt mellan oss och EG vad gäller de grundläggande fri- och rättigheter, som vi har listat i regeringsformens andra kapitel, är det en sådan kompetenskonflikt, som jag talade om, där EG-domstolen inte ensam kan lägga fast gränsen för sitt område. De nationella

Prot. 1993/94:100
2 maj 1994

*Svar på
interpellationer*

organen får också säga sitt. I det sammanhanget är det naturligtvis mycket viktigt vad som sägs här i Sveriges riksdag.

När det gäller den vanliga lagstiftningen har naturligtvis Högsta domstolen och Regeringsrätten möjlighet, och i vissa fall även skyldighet, att inhämta tolkningsbesked från EG-domstolen. EG-rätten skall naturligtvis vara enhetlig över hela området. De olika medlemsländerna skall inte kunna uttolka EG-rätten på olika sätt när det gäller de fyra friheterna. Man måste ha en enhetlig lagstiftning. Jag tycker att det säger sig självt. Enligt min mening innebär det inte att EG-domstolen blir ett slags överhöghet i förhållande till de högsta instanserna. Med ledning av tolkningsbeskedet får de avgöra hur det ifrågavarande målet skall avgöras. Det är inte alls givet bara med tolkningsbeskedet hur det skall avgöras.

Jag tycker att det är mycket viktigt att man i denna debatt försöker skilja på vanlig lag och grundlag. Vi debatterar nu grundlagarna.

Jag skall svara på Birgitta Hambræus fråga. Det är klart att vi inte skall avskaffa vår Riksbank på detta sätt. Det vore egendomligt om det gick till så.

Om det kommer upp en fråga som innebär att vi måste göra en grundlagsändring för att följa ett EG-direktiv, kommer naturligtvis den förändringen att göras precis i den vanliga ordning som grundlagsändringar görs, dvs. med två beslut av riksdagen med ett mellankommande val. Där kommer naturligtvis riksdagen att ha all möjlighet att debattera den fråga som tas upp.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1993/94:134 om offentlighetsprincipen och EU

Anf. 27 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Hans Göran Franck har med hänvisning till avtalet om svenskt EU-medlemskap frågat mig varför Sverige avstått från att få undantag som medför betryggande garantier för tillämpningen av den svenska offentlighetsprincipen nu och framdeles.

Svaret är att vi inte behöver några undantag och att vi därför inte heller har begärt några.

Som jag vid flera tillfällen här i kammaren har förklarat är offentlighets- och sekretesslagstiftningen i EU:s medlemsländer en nationell angelägenhet. Varje land har sin egen lagstiftning, och dessa skiljer sig ibland ganska mycket åt. Någon önskan att harmonisera denna lagstiftning finns inte, vare sig från medlemsländerna eller kommissionen.

Det förhåller sig dessutom så, att EG för att kunna harmonisera ett visst lagstiftningsområde måste kunna grunda sitt beslut på någon artikel i de grundläggande fördragen. Ministerrådet kan inte – som jag berörde alldeles nyss i interpellationsdebatten med Birgitta Hambræus m.fl. – lagstifta på andra områden än dem där medlemsländerna givit gemenskapen behörighet till det. Vad beträffar offentlighets- och sekretesslagstiftningen har medlemsländerna inte överlåtit beslutanderätten till gemensamt beslutsfattande.

Utan en ändring av grundfördragen kan någon gemensam lagstiftning på detta område alltså inte komma till stånd. Sådana ändringar av grundfördragen förutsätter att samtliga medlemsländer är eniga. Vid ett svenskt medlemskap blir vi alltså inte bundna vid något som vi inte samtycker till.

Kommissionen, rådssekretariatet och de andra institutionerna har naturligtvis också egna interna regler för hur de skall hantera sina handlingar. Dessa regler följer inte något visst medlemslands bestämmelser på området. Men institutionernas regler är å andra sidan inte tillämpliga i medlemsländerna.

Institutionernas hantering av handlingar har tidigare präglats av slutenhet i teorin och öppenhet i praktiken. Det har för journalister och andra visserligen inte funnits någon rätt att få ta del av handlingar som finns hos institutionerna, men det har i praktiken inte varit svårt att få ut handlingar.

För en svensk som ser offentlighetsprincipen som något högst naturligt förefaller ett sådant system främmande. EU har nu infört regler som alldeles uppenbart är inspirerade av våra. Jag tvekar inte när jag säger att jag tror att mitt besök i Bryssel i början av förra året har bidragit till detta. När jag presenterade den svenska offentlighetsprincipen för bl.a. kommissionens rättschef, förklarade man omedelbart att detta kunde vara något att låta sig inspireras av.

Det finns mycket kvar att göra för att EU-institutionerna skall få ett system som är lika öppet som vårt. Den svenska offentlighetsprincipen har utvecklats under mer än 200 år. Man kan inte vänta sig att EU över en natt kommer i fatt oss. Men den utveckling mot ökad öppenhet som hittills skett har varit mycket snabb, och jag är övertygad om att denna utveckling kommer att fortsätta. Som medlemmar får vi också möjligheter att driva på den utvecklingen ytterligare.

Vad jag här har sagt om offentlighets- och sekretesslagstiftning har gällt det generella planet. På de områden där EG har beslutanderätt kan det finnas tystnadspliktsregler som medlemsländerna på ett sätt som är anpassat till deras egna rättsordningar måste leva upp till. Det är emellertid fråga om sekretessregler av det slag som vi mycket väl känner till från vårt eget system. Grundlagsutredningen inför EG har gått igenom dem och inte påträffat några materiella sekretesskrav som är artfrämmande i förhållande till gällande svensk sekretesslagstiftning. De svarar mot de s.k. sekretessgrunder i tryckfrihetsförordningen som anger vilka intressen sekretesslagen får skydda. Flertalet av dem rör skyddet för enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden.

Det kan alltså slås fast att Sverige behöver inga undantag för att offentlighetsprincipen skall vara garanterad också för framtiden. Jag förstår över huvud taget inte varför vi av EU:s medlemsländer skulle be om lov att få behålla ett system som de inte begär att vi skall ändra.

Den deklaration som Sverige avgav vid förhandlingarnas slut har tillkommit efter samråd i riksdagens EU-delegation. Den skiljer sig som Hans Göran Franck påpekar inte nämnvärt från det uttalande som gjordes vid förhandlingarnas inledningsskede. Det beror på att förhandlingarna inte givit oss anledning att ändra uppfattning. Vi kommer att ha kvar vår offentlighetsprincip och meddelarfrihet också som medlemmar i EU.

Prot. 1993/94:100
2 maj 1994

*Svar på
interpellationer*

EU:s medlemsstater har besvarat vår deklaration genom att notera vad vi sagt och förklarar att de utgår från att vi följer de EG-regler som finns på området. Det är självfallet vår avsikt. Hade vi velat ha några undantag från dessa regler hade vi tagit upp förhandlingar om det. EU-ländernas svar bekräftar därigenom att offentlighetsprincipen låter sig väl förenas med ett svenskt EU-medlemskap.

Anf. 28 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Laurén för svaret. Det är så magert som jag kunde förvänta mig med hänsyn till att regeringen i EU-förhandlingarna misslyckats att åstadkomma något som helst resultat.

Den deklaration som regeringen gjorde i mars månad är, som statsrådet själv framhåller, i praktiken densamma som när förhandlingarna inleddes i februari förra året. Marsdeklarationen är huvudsakligen riktad till den svenska allmänheten för att ge sken av att den har någon betydelse. Men så är inte fallet. Den har ingen juridiskt bindande verkan.

Alla de svenska experter och tjänstemän som reser till Bryssel för att delta i arbetsgrupper av olika slag med tjänstgöring där kommer att vara underkastade EU:s regler om sekretess.

EU-kommissionen har i mars, som svar på den svenska deklarationen, slagit fast att vår offentlighetsprincip inte ger svenskar rätt att avslöja förtroliga EU-dokument.

Det är, enligt EU-kommissionen, en angelägenhet för svenska myndigheter att genomdriva de undantag från tillgänglighet som EU kan besluta om för sina dokument.

På särskild fråga i samband med deklarationen var statsrådet Dinkelspiel nödsakad att medge att den svenska offentlighetsprincipen inte är juridiskt bindande.

Det finns vidare ett direktivförslag inom EU om skydd för personuppgifter, kallad datadirektivet, som på många punkter strider mot den svenska offentlighetsprincipen. Det finns betydande risker för att detta direktiv kan komma att genomföras av EU.

Vi vet inte heller om utvecklingen inom EU kommer att gå mot ökad öppenhet. Med hänsyn till att det stora flertalet länder inte erkänner offentlighetsprincipen finns en påtaglig risk för en negativ utveckling.

Det är också mycket ovisst hur EU-domstolen skulle ställa sig till meddelarfriheten om frågan kommer upp för prövning.

Den holländska regeringen är så missnöjd med den nuvarande situationen inom EU och riskerna för den kommande utvecklingen att den vänt sig till EU-domstolen.

Allt detta talar för att Sverige inte skulle ha nöjt sig med en ensidig deklaration av den toftiga och betydelselösa innebörd som jag redan inledningsvis beskrivit.

Inför den massiva svenska kritiken förklarade statsrådet Laurén vid upprepade tillfällen att regeringen avsåg att i förhandlingarna inta en annan hållning, som tillmötesgick kritiken. Men därav blev intet. Dessutom mörklade regeringen hela handläggningen.

Regeringens handläggning av denna fråga visar en allvarlig brist. Det rå-

der inget tvivel om att det förelåg ett starkt svenskt intresse av att få ett uttryckligt undantag från tillgänglighet som EU kan besluta om. Läget kommer att ytterligare försämrats när förändringar om öppnare regler genomförs beträffande den nuvarande alltför restriktiva utrikessekretessen.

Statsrådet Laurén har ett stort ansvar för det inträffade, och hon borde självkritiskt överväga sin roll i detta sammanhang.

Prot. 1993/94:100
2 maj 1994

*Svar på
interpellationer*

Anf. 29 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Statsrådet Reidunn Laurén säger att man i EU:s institutioner har interna regler och att dessa regler inte tillämpas i praktiken, utan institutionerna läcker som ett säll. Det är alltså inte så svårt att få ut handlingar, vilket också har bekräftats av många journalister. Men det är ju otillständigt att den byråkrat som sitter i institutionen skall avgöra vilken typ av handlingar som skall lämnas ut. De handlingar han vill behålla sekretess på lämnar han helt enkelt inte ut. På det sättet kan han alltså styra vad massmedierna får tillgång till och därigenom styra den offentliga debatten.

Det är därför vi i Sverige har diarier, vilka journalister kan gå in i och se vad som inkommit till myndigheten. Även sekretessbelagda handlingar noteras i diarier. De betecknas då på ett sätt som gör att sekretessen inte röjs.

Kommer man hos svenska myndigheter att bibehålla principen att diarieföra handlingar så att journalister kan fråga efter dem, och vid diarier för hemliga handlingar kan fråga varför handlingarna är hemliga, när myndigheternas samarbete med EU utökas och ytterligare fördjupas, som det kommer att göra vid ett medlemskap? Eller kommer svenska myndigheter att få anpassa sig till EU:s regler, dvs. att inte ha sådana här diarier?

Den stora förändring som sker kan ju ske utan att vi i någon större utsträckning ändrar vår sekretesslagstiftning. Men förändringen blir ändå påtaglig. Det som tidigare hanterats som inrikespolitik kommer nämligen i växande utsträckning att handläggas som utrikespolitik. Därmed hamnar det under utrikessekretessen. Det offentliga samtalet kommer, precis som Grundlagsutredningen säger, att bli mer begränsat. En rad frågor och handlingar kommer att handläggas med sekretess. Det har vi för övrigt haft en särskild utredning om. Det räcker alltså inte att säga att det är förenligt med nuvarande sekretesslagstiftning. Man måste betrakta dessa förändringar i politiken som sker när det gäller hanteringen av handlingar.

Anf. 30 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Jag vill kommentera en mening i statsrådets svar. Statsrådet säger: "Jag förstår över huvud taget inte varför vi av EU:s medlemsländer skulle be om lov att få behålla ett system som de inte begär att vi skall ändra." Jag förstår inte att statsrådet inte begriper att detta har varit nödvändigt.

Statsrådet sade i den föregående debatten i dag att det inte finns några EG-regler om offentlighetsprincipen. Det är just det som är problemet, nämligen att Sverige har något som de andra länderna inte har. Eftersom vi nu skall föra över en mängd beslut till den gemensamma unionen, om vi blir medlemmar, får vi också en mängd gemensamma handlingar som vi behöver ta ställning till; vi skall ju samarbeta.

Den inre marknaden, som var början till unionen, går ju ut på det fria

flödet, tyvärr bara av varor, tjänster, pengar och människor. Men hur kan man hindra cirkulationen av information, papper och underlag för beslut? Jag har svårt att förstå det, när vi på alla andra områden tvingats anpassa oss till likartade regler vad gäller varor, miljöfrågor, rörlighet för människor osv. Vi har t.o.m. tvingats införa en gemensam flyktingpolitik. Vi får ju inte lov att ha en egen, därför att människor då kommer in i Sverige och från Sverige cirkulerar till andra länder i unionen.

Hur kan man då i ett av unionens länder ha en offentlighetsprincip med tillträde för allmänheten till så gott som samliga handlingar? Dessa handlingar skulle ju då kunna cirkulera i hela unionen. Det är väl självklart att de andra EU-länderna, som inte riktigt har denna tradition, inte förstår vad det är fråga om.

Det borde ha gjorts ett förtydligande. Frågan borde ha lyfts upp, och man borde ha begärt ett undantag, så att alla de andra länderna hade insett att Sverige, om Sverige blir medlem, bidrar med något, precis som statsrådet säger, och att det påverkar hela sättet att arbeta på detta område.

Jag begriper inte hur statsrådet kan uttrycka sig på det sätt som hon gör i svaret. Statsrådet förstår inte att Sverige behövde ta upp denna fråga för att få ett undantag till stånd, utan påstår att vi självklart kan behålla vårt system. Jag anser att det är självklart att vi inte kan ha ett eget system på detta område, och jag förstår inte att man inte kan förstå det.

Anf. 31 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! I denna kammare har det vid ett flertal tillfällen sagts av regeringens företrädare att offentlighetsprincipen är en omistlig del av vår demokrati och att den tillhör vårt kulturella arv. Det fördes fram i den första deklarationen inför förhandlingarna, och i slutskedet fördes ungefär likartade formuleringar fram igen.

Trots detta vill man inte försäkra sig om att Sveriges offentlighetsprincip inte riskerar att urholkas mer än nödvändigt. Det pågår nämligen redan en urholkning av offentlighetsprincipen. Det finns redan förvaltningar som är tvungna att införa mer sekretess än tidigare med anledning av den anpassning som pågår i det svenska samhället. Om vi sedan blir medlemmar i den europeiska unionen blir det precis som de talare som tidigare har talat i dag sagt, nämligen att en rad frågor som vi i Sverige tidigare har fattat beslut om kommer att föras över till unionen. Det är ju självklart. När man går in i en union blir det ju så. Då kommer de facto omfattningen av offentlighetsprincipen att förändras. Beslut som rör svenska medborgare kommer nämligen inte att vara offentliga i samma utsträckning som hitintills.

Jag förstår att det är svårt att göra något åt det. Men det man kan göra är att försöka verka för att de gemensamma regler som skall gälla blir så öppna som möjligt. Sverige bör verka i den riktningen, vilket jag tror att Sverige säkerligen kommer att göra.

Det EG-direktiv som Hans Göran Franck tog upp har däremot antagits av Europaparlamentet efter att ha diskuterats i flera omgångar. Vissa förändringar har också införts från kommissionens sida. Direktivet ligger nu hos ministerrådet för beslut. Såvitt jag förstår var statsrådet nere i Bryssel för att diskutera det. Jag vet inte om det var vid samma möte som det hänvi-

sas till i svaret, men avsikten var att det skulle bli klart att Sverige inte behövde ändra sin offentlighetsprincip om EG-direktivet tillstyrktes.

Datalagsutredningen kom dock fram till att de samtal som statsrådet hade med kommissionen i Bryssel på intet sätt garanterade att Sverige skulle komma att behålla sin offentlighetsprincip. Tvärtom blev det uppenbart att EG-direktivet inte är förenligt med den svenska offentlighetsprincipen. Med det perspektivet tycker jag att det är märkligt att man säger att Sverige inte behöver några undantag och att det finns garantier. Offentlighetsprincipens omfång håller ju redan på att minskas, och vid ett medlemskap i Europeiska unionen slår man inte ens vakt om det som man vet föreligger och som kan komma att införas.

I Europaunionens länder har man en helt annan syn när det gäller den personliga integriteten. Många tycker kanske att det förhållningssätt som man har i södra Europa är bättre. Där tillåter man inte journalister att gå in i olika handlingar som innehåller personuppgifter. Men då tycker jag att man också skall säga att man tycker att vår offentlighetsprincip skall begränsas, för att man tycker att man i EU har en bättre syn när det gäller personlig integritet.

Offentlighetsprincipen innebär delvis att den personliga integriteten skyddas. Det är i det öppna samhället man kan se vilka uppgifter myndigheterna samlar om de enskilda individerna. Det är en del av integriteten som man inte skall bortse från. Därför tycker jag fortfarande att det är mycket märkligt att vi från svensk sida inte har sett till att vi inte behöver ändra oss när det gäller just detta EG-direktiv. Såvitt jag förstår kommer inte detta att falla under det som statsrådet tidigare tog upp om det som vi har överlämnat och det som kan komma i konflikt med regeringsformen. Detta ligger ju i tryckfrihetsförordningen och är inte applicerbart.

I en diskussion i förra veckan med anledning av konstitutionsutskottets betänkande uttalade KU att regeringsformen inte kan anses öppna en möjlighet att överlåta beslutande som väsentligt rubbar dessa principer utan att det samtidigt görs en ändring av grundlag. Man avsåg då tryckfrihetsförordningen.

Jag ställde då frågan om man kan se KU:s uttalande som ett slags förbehåll att använda när en konflikt uppstår, så att man kan säga att Sveriges riksdag har beslutat att inte göra ändringar.

Hur ser statsrådet på konstitutionsutskottets betänkande? Om man gör ett sådant ställningstagande – statsrådet sade tidigare att det som vi säger här i Sveriges riksdag är viktigt – håller då ett sådant förbehåll vid en eventuell konflikt, t.ex. när det gäller just frågan om personlig integritet? Det är en fråga som man lägger stor vikt vid och som väsentligen kan komma att rubba vår offentlighetsprincip och andra principer som är viktiga för vår demokrati. Jag skulle gärna vilja ha svar på min fråga.

Anf. 32 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Vi har genom vår sekretesslagstiftning möjlighet att hemligstämpla material som rör våra relationer till främmande makt – utrikessekretessen. Grundlagsfäderna tänkte sig väl aldrig att våra egna inhemska lagar

skulle stiftas av institutioner i andra länder och därmed kunna bli föremål för hemligstämpling enligt sekretesslagen. Men det är precis vad som har skett.

I förhandlingarna om EES-avtalet var det mycket som hemligstämplades under återopande av att förhandlingar pågick – plötsligt har vår lagstiftning blivit en förhandlingsfråga som av denna anledning kan hemligstämplas. Men också utrikessekretessen återopades, eftersom det uppenbarligen rörde främmande makt.

Daniel Tarschys utredning är ovanligt frisk och skön. Han tycker att vi skall sluta med det överdrivna hemligstämplandet enligt lagen om utrikessekretess och i stället friskt och frejdigt behålla vår offentlighetsprincip också när det gäller EU:s institutioner i de fall det är fråga om gemensam lagstiftning. Men då är problemet att vi har fått besked att vi, under förutsättning att vi blir medlemmar, skall rätta oss efter de gällande reglerna. Institutionerna tillämpar alltså hemligstämpling och såvitt jag förstår en mycket sträng sådan. Visserligen läcker det. Men om vissa saker läcker som inte får läcka, kan tjänstemän inte bara avskedas utan deras pensionspoäng dras in etc. Det är alltså fråga om viss repressalie och inte om något meddelarskydd eller liknande.

Detta är vad som gäller där och som man kräver att vi skall gå in för så fort någonting är gemensamt. Det blir alltså EU:s institutioner som kommer att stifta de lagar som skall gälla i Sverige.

Då är min fråga till statsrådet: Tycker statsrådet liksom jag att det är lämpligt att vi, innan de olika medlemsländerna godkänner vår medlemsansökan, gör som Daniel Tarschys föreslår? Han talar bara frejdigt om att vi ämnar fortsätta med vår offentlighetsprincip, att vi tänker läcka som såll, att vi tänker göra prydliga register över alla de handlingar som på något sätt berör vår egen inhemska lagstiftning, även när de upprättas i EU:s institutioner, och att vi liksom nu kommer att välkomna alla människor som har lust att ta del av detta, oberoende av nationalitet. Man behöver inte ens vara svensk medborgare för att ha denna rättighet. Detta vore ett effektivt sätt att snabbt få offentlighetsprincipen gällande i EU. Men för att det inte skall bli väldigt allvarligt framöver föreslår jag att vi, innan vi accepteras som medlemmar, talar om att detta är vad vi tänker göra.

Anf. 33 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Hans Göran Franck försöker här måla upp bilden av att regeringen har misslyckats när det gäller offentlighetsprincipen. Jag menar att det är en alldeles felaktig bild. Tvärtom har regeringen gjort precis det som man föresatte sig att göra i början av förhandlingarna, vilket man också har lyckats med.

Det har aldrig varit fråga om att försöka få något slags juridiskt bindande verkan av en deklaration. Varför inte det? Om man skulle slå in på den vägen skulle det nämligen innebära att vi ställer oss under EG-domstolen när det gäller uttolkandet av vår offentlighetsprincip. Så fort det har blivit EG-rätt av detta, vilket det måste bli om det är fråga om något med juridiskt bindande verkan, är det EG-domstolen som har att göra en uttolkning. Den situationen vill vi inte försätta oss i.

Det har från flera håll frågats varför inte Sverige har begärt undantag för

offentlighetsprincipen. I förhandlingarna förhandlar man om gällande existerande regler. Det är dessa som man begär undantag ifrån. Som jag inledningsvis sade i mitt interpellationssvar, finns det på detta område ingen EG-rätt att begära undantag ifrån, om man nu skall vara så formell. Det är då självklart att man inte heller begär undantag. Vi har i detta hänseende vår nationella lagstiftning. Vi sade i inledningen av förhandlingarna att vi ämnar behålla den, och vid avslutandet av förhandlingarna sade vi i princip samma sak. Tydligare än så kan man inte vara, menar jag, vare sig mot EG-institutionerna eller mot medlemsländerna. Det är fullständigt kristallklart var Sverige står i detta avseende.

Handlingar från EU som kommer hit omfattas av utrikessekretess. Det var just därför som jag bad Daniel Tarschys att se över våra regler om utrikessekretess, vilket han har gjort. Som Birgitta Hambræus mycket riktigt sade, har han lämnat ett mycket bra förslag, nämligen att principen beträffande utrikessekretessen fortsättningsvis skall vara offentlighet och inte, som tidigare, slutenhet. Detta är ett mycket bra förslag. Detta är naturligtvis något som man kommer att följa när det gäller EU:s handlingar.

Jag vill återigen understryka att vi i det här avseendet tillämpar vår egen lagstiftning. Vi tillämpar alltså inte någon lagstiftning som rör EG:s interna institutioner.

Beträffande direktivet om dataskydd, datadirektivet, är jag naturligtvis väl medveten om att man i en arbetsgrupp under ministerrådet just nu diskuterar ett förslag till direktiv till skydd för personuppgifter vid databehandling. Men jag vill betona att detta fortfarande är ett förslag till kommissionen. Arbetet med direktivet har gått mycket långsamt, och medlemsländerna har synpunkter på i stort sett varenda artikel. När frågan behandlades i Europaparlamentet fanns det över 100 ändringsförslag.

Vi vet alltså inte i dag om det över huvud taget kommer något datadirektiv. Men om det kommer något vet vi att det på många punkter kommer att se helt annorlunda ut än kommissionens förslag. Det är bra, därför att det finns inslag i direktivet som vi har varit mycket kritiska mot.

Från svensk sida har vi framfört våra synpunkter på förslaget både till kommissionen och till medlemsländerna. Vi har däremot inte tagit upp frågan som en formell punkt i förhandlingarna. Förhandlingarna har – det vill jag återigen understryka – handlat om existerande EG-rätt. Det här är ett förslag, och man förhandlar inte om förslag.

Det mesta talar för att något datadirektiv inte kommer att existera före den 1 januari 1995. Vid ett ja till EU vid folkomröstningen kan Sverige som medlemsland vara med fullt ut när det gäller att utforma nya EG-regler.

Anf. 34 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Statsrådet Lauréns inlägg är märkligt, därför att hon nu gör om hela frågan till att ingenting egentligen behövs. Det räckte egentligen med den ursprungliga deklarationen. Samtidigt har hon vid flera tillfällen förklarat att man skulle beakta kritiken. Hon gjorde det bl.a. på ett mycket uppmärksammat möte ordnat av TCO, där jag deltog i debatten.

Ingenting av det som Reidunn Laurén har framfört vid flera tillfällen har uppfyllts. Det har inte blivit något som helst resultat. Man har förhandlat

om detta. Man har eftersträvat att få en gemensam deklaration med EU, men man har inte lyckats. Som svar på den svenska deklarationen har man i EU klart sagt ifrån att det är en skyldighet för svenska myndigheter att genomdriva de regler som EU kan komma att besluta om på det här området.

Det är också alldeles tydligt för var och en som hör på den här debatten att statsrådet försöker att undgå alla de frågor – jag upprepar dem inte nu utan hänvisar till mitt anförande – som gjorde att det fanns ett starkt behov av att få ett förbehåll och ett uttryckligt undantag, som hon själv i tidigare debatter har försökt ge sken av att hon eftersträvar. Därför är regeringens sätt att hantera frågan mycket olyckligt. Man har inte velat tala om hur man har agerat under resans gång och i slutskedet.

Här är det av särskilt intresse vad ett departementsråd i Justitiedepartementet sade, nämligen att man eftersträvat att få en annan lösning, men att det inte gick för sig. Det som jag har framfört här i debatten är synpunkter som kommer från många håll. Invändningar finns bl.a. att läsa i professor Håkan Strömbergs artikel i Förvaltningsrättslig tidskrift.

Anf. 35 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Det nya om vi skulle bli medlemmar i unionen är att många lagar som skall gälla i Sverige kommer att stiftas inom EU i Bryssel, där vi är med som en minoritet. Lagar kommer att stiftas av internationella överstatliga organ.

Svensk lagstiftning och de lagar som har gällt i vårt land har följt en öppen process. Underlagsmaterialet har varit offentligt. Man har haft ett remissförfarande som innebär att alla som har berörts av en lag har kunnat ta del av bakgrundsmaterial och vända sig till myndigheterna. Massmedier har kunnat följa lagstiftningsprocessen, och man har kunnat göra uppvaktningar.

Såvitt jag förstår är det annorlunda i EU. Det är svårt därför att det sker på en annan plats och på ett annat språk. Men om vi nu vill hålla på att offentlighetsprincipen skall gälla i fortsättningen skall vi inte kalla det för en utrikesfråga så fort det handlar om en lag som blir giltig i Sverige. Utrikessekretessen skall inte gälla. Det innebär att vi måste gå in på kommissionsnivå.

De lobbyorganisationer som förser kommissionen med underlag till förslag till lagar skall alltså offentliggöras. Vi måste se till att vår kommissionär läcker som ett såll och gör ordentliga register över allt. Det är finessen. Det skall gå att få tillgång till allt bakgrundsmaterial och inte bara till vad någon plockar ut, så att man vet vilka som har påverkat de lagförslag som läggs fram.

I ministerrådets hundratals arbetsgrupper, där våra tjänstemän befinner sig tillsammans med tjänstemän från andra länder, behandlas allt material innan man kommer fram till beslut. Man måste se till att det materialet blir offentligtgjort. Det material som finns på bordet när ministerrådet fattar sina beslut skall också offentliggöras.

Är statsrådet beredd att se till att det här sker och att tala om att vi ämnar göra detta enligt Daniel Tarschys förslag? Tala om det för medlemsstaterna i EU innan de tar ställning till vårt medlemskap!

Herr talman! Jag fäste mig vid en passus i statsrådets anförande där hon sade att man inte vill ha något juridiskt bindande avtal med verkan i Sverige när det gäller offentlighetsprincipen. Då skulle det bli EG-rätt, och då är det EG-domstolen som bestämmer. Detta är också ett erkännande av att det ytterst blir EG-domstolen som avgör hur det skall tolkas när det väl har blivit EG-rätt, även om vi själva beslutar om offentlighetsprincipen.

Jag har en fråga om hur det blir med diarier över sekretessbelagda handlingar som vi får från EU, alltså sådana diarier som våra myndigheter för. EU har inga diarier. Kommer EU att tolerera att svenska myndigheter för diarier så att svenska journalister kan gå in och se att det finns ett antal handlingar och kanske också få motiveringar till att de är hemligstämplade? Det skulle vara intressant att få svar på den frågan.

En annan fråga gäller om en svensk journalist som arbetar i Bryssel skulle få ut sekretessbelagda handlingar av en hög funktionär på någon av EU:s institutioner. Där råder inte meddelarskydd och meddelarfrihet, utan man skulle i princip ha rätt att göra efterforskningar om vem det är som har lämnat ut uppgifter. Man skulle kunna fråga journalisten varifrån han har fått sina uppgifter. Om han däremot åker hem till Sverige skulle man inte ha rätt att ställa de frågorna. Här i Sverige gäller att man inte får försöka förmå en journalist att avslöja vilka källor han har, även när det gäller en viss typ av sekretessbelagda handlingar.

Jag ser att det kan finnas en risk för konflikt mellan hur EU:s institutioner ser på saken och hur vi ser på den. Detta skulle jag gärna vilja ha klarhet i. Kommer EU:s myndigheter att kunna begära att via den svenska regeringen få ta reda på hur en sekretessbelagd handling har läckt ut från EU:s myndigheter?

Mina två frågor rörde alltså dels diarier, dels svenska journalisters arbetsförhållanden i EU:s institutioner.

Herr talman! Statsrådet säger att det är fullkomligt kristallklart var vi står. Jag tycker inte att det är kristallklart var vi står, och jag tycker faktiskt att det aldrig har varit det. Det hela går inte ihop, när man först säger att offentlighetsprincipen är en omistlig del av vår demokrati och sedan, då man ser hur det kommer att bli, säger – t.ex. när det gäller utrikessekretessen – att vi kommer att flytta över en mängd beslut. Detta kommer de facto att innebära att offentlighetsprincipens betydelse minskar för det svenska samhället och för den svenska befolkningen. Jag tycker att man skall tala om detta, så att folk vet vad som gäller.

Om EG-direktivet säger statsrådet att vi tillämpar vår egen lagstiftning och att vi inte behöver bry oss därför att det är vår nationella lagstiftning som gäller på det här området – alltså beträffande vad som är inom Sveriges gränser. Statsrådet är fullt medveten om det EG-direktiv som finns. Men statsrådet säger: Vi vet inte vad det blir av det. Det här är inte färdigt ännu. Om vi skall diskutera detta får vi också diskutera existerande lagstiftning.

Men här har man ju kommit så pass långt i sina tankegångar att man har arbetat med detta i flera omgångar i Europaparlamentet. Man har ju ställt

sig bakom detta, och de ändringar som har gjorts har på intet sätt inneburit att offentlighetsprincipens krav har tillgodosetts från svensk sida. Fortfarande är det dock så att man väger den registrerades intressen mot allmänhetens intressen. Då väger den registrerades intressen tyngre. Det är det synsätt som gäller i medlemsländerna. Jag har inte sett att man kommer att ändra på det i det här fallet.

Eftersom det är så pass stor risk för att nämnda ordning kommer att införas tycker jag att man skulle ha garderat sig.

Hur ser statsrådet på riksdagens uttalande om att man inte överlåter någon beslutanderätt som väsentligt rubbar tryckfrihetsförordningen och vår offentlighetsprincip? Om t.ex. det här EG-direktivet går igenom kommer det, som jag ser saken, att bli en ordentlig rubbning av offentlighetsprincipen. Hur ser statsrådet på detta? Kan det som vi säger här i riksdagen användas som ett förbehåll?

Vidare tycker jag att det är en märklig diskussion när man säger att det är domstolen som avgör om vi skall få undantag. Men om EG-direktivet går igenom blir det ju domstolen som i alla fall kommer att avgöra hur det skall vara beträffande vår offentlighetsprincip.

Anf. 38 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Hans Göran Franck återger mina tidigare uttalanden felaktigt. Jag har nämligen aldrig talat om att vi syftar till att få ett förbehåll eller ett undantag. Vad jag har talat om – det gäller i synnerhet det TCO-seminarium som Hans Göran Franck berörde – är att vi skulle försöka få en bra markering, och det är just vad vi har fått.

Bengt Hurtig ställde två frågor. Jag kan säga att vi kommer att fortsätta att föra diariier enligt vår egen lagstiftning. En svensk journalist som får ut handlingar från EU har ingen som helst skyldighet att svara vid efterfrågningar. EU har möjlighet att göra efterforskningar inom sina egna institutioner. Men man kan inte gå så långt att man påstår att svenska journalister skulle ha någon skyldighet att svara på sådana frågor. Så är det alltså inte.

Jag vill alltså återigen framhålla att offentlighetsprincipen är en omistlig del av vårt politiska och kulturella arv. Detta har vi framhållit hela tiden under förhandlingarnas gång. Det kan inte ha undgått någon. Den här lagstiftningen tänker vi behålla. Just därför att vi tänker behålla den oinskränkt och utan ens marginella förändringar, har vi inte på något sätt förhandlat om den.

Det som Hans Göran Franck väljer att tala om som förhandlingar var vanliga, konventionella, underhandskontakter som man tar när man avger deklarationer i internationella sammanhang. Det är inget konstigt med det. Så gör man allmänt. Vi har alltså avgivit den deklaration som vi ville avge. Sedan är det intet mera med det.

Anf. 39 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Det är på det viset att regeringen eftersträfvade att få till stånd en gemensam deklaration med EU. Det finns det klara belägg för i ett uttalande av Göran Schäder, departementsråd på Justitiedepartementet. Vi riksdagsledamöter vet också på andra vägar att det var på det sättet. Vidare

har regeringen presenterat ett antal mer eller mindre omöjliga förslag i den här riktningen.

Här har det förts diskussioner om möjligheterna att få till stånd nämnda lösning. Men EU har klart sagt ifrån. Något sådant blir det inte. I stället är det en skyldighet för Sverige att följa de beslut som kan komma att fattas av EU i de här frågorna. Det gäller också de regler som är aktuella. Diarier kan inte föras om direktivet går igenom. Det är ett exempel på en situation som kan uppstå.

Vidare hade regeringen diskussioner om att få till stånd en nordisk deklaration i de här frågorna. Men inte heller det lyckades man med. Man kan väl dessutom säga att det finns bättre uttalanden från andra håll än det som har uttalats från svensk sida.

Statsrådet Reidunn Laurén försöker här säga att hon vid TCO-mötet enbart syftade till en markering. Men då måste väl berget ha fött en rätta. Den deklaration som nu är gjord är ju i praktiken inget annat än den deklaration som gjordes från början. Där fick dock genom statsrådet Laurén hela auditoriet ett klart intryck av att sådana förändringar skulle vidtas i förhandlingslinjen som tillgodosåg kritikernas krav. Det har man alls inte gjort. Därför kan jag på nytt fastslå att regeringen har misslyckats i sitt agerande både i EU för egen del och tillsammans med de nordiska länderna.

Jag tycker att det här är en allvarlig fråga, av det enkla skälet att det rör sig om en grundläggande demokratisk princip, som det är ytterligt angeläget för oss att kunna vidmakthålla. Här hade det behövts ett klart undantag.

Anf. 40 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Det som Hans Göran Franck säger är alldeles riktigt, nämligen att det under ett stadium förekom diskussioner om att försöka åstadkomma en gemensam nordisk deklaration. Jag har också uttalat att jag tycker att det skulle ha varit bra. Men nu visade det sig att det inte gick att åstadkomma detta, därför att vi hade olika förutsättningar för denna deklaration. Ett skäl var att Sverige är det enda land som har meddelarfrihet.

I en gemensam nordisk deklaration hade vi ändå varit tvungna att skilja ut Sverige i det här avseendet. Under de omständigheterna blev slutsatsen att det var bättre att de nordiska länderna avgav särskilda deklarationer.

Jag kan inte alls hålla med Hans Göran Franck om att de andra länderna har bättre deklarationer än Sverige, tvärtom. Sverige har den längre gående deklarationen och den tydligare deklarationen.

Jag har aldrig utlovat någonting annat än en bestämd markering när det gäller offentlighetsprincipen. Om Hans Göran Franck går tillbaka och läser vad som sades vid seminariet kommer han att kunna konstatera det.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1993/94:100
2 maj 1994

*Svar på
interpellationer*

5 § Svar på interpellation 1993/94:132 om meningsfull sysselsättning för arbetslösa

Anf. 41 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Carl Olov Persson har frågat mig om vilka ytterligare åtgärder jag är beredd att vidta för att skapa meningsfull sysselsättning till alla som är arbetslösa.

Den för svenska förhållanden mycket höga arbetslösheten har, som Carl Olov Persson tar upp i sin interpellation, lett till stora mänskliga och samhällsekonomiska påfrestningar. Som regeringen nämner i den nyligen framlagda kompletteringspropositionen har dessa problem aktivt angripits på tre fronter.

För det första – vilket för den långsiktiga utvecklingen av samhällsekonomin och sysselsättningen är helt avgörande – har en serie ekonomisk-politiska åtgärder inletts för att sanera statens finanser och skapa förutsättningar för en hållbar ekonomisk utveckling och nya varaktiga arbeten.

För det andra har regeringen gjort mycket betydande satsningar på utbildning, forskning och förbättrad infrastruktur. En rad åtgärder har vidtagits för att underlätta och stimulera företagande och nyetableringar. Alla dessa åtgärder är långsiktigt verkande investeringar för att främja hela samhällsekonominns förmåga till omvandling, utveckling och förnyelse.

För det tredje har de akuta arbetslöshetsproblemen mötts med en målmedveten och aktiv arbetsmarknadspolitik av aldrig tidigare uppnådd omfattning. Resurserna till traditionella åtgärder har ökat markant. Nya åtgärder, som har gjort det möjligt för Arbetsmarknadsverket att ge ett stort antal arbetslösa meningsfull sysselsättning eller praktik, har introducerats. Därmed har arbetsmarknadspolitiken kunnat motverka arbetslösheten långt utöver vad som hade varit möjligt med de tidigare åtgärderna.

Från en totalt raserad grund år 1991 har det nu lagts fast ett underlag för tillväxt och fasta arbeten. Återhämtningen i ekonomin har inletts. Inflationen är låg. Export och produktion stiger. Industriinvesteringarna väntas öka markant. Läget på arbetsmarknaden håller successivt på att stabiliseras. Varslen om uppsägningar och antalet konkurser minskar kraftigt. Antalet företagare ökar. Övertidsuttaget är omfattande. Inflödet av lediga platser ökar.

Regeringens bedömning, som framgår av den reviderade finansplanen, är att den öppna arbetslösheten kommer att minska under nästa budgetår. En förutsättning är emellertid att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna hålls på en fortsatt hög nivå.

Sammantaget ger regeringens förslag möjligheter för ca 380 000 arbetslösa i genomsnitt per månad att delta i åtgärder av olika slag. I denna kalkyl ingår såväl de åtgärder som finansieras via anslagna medel till AMS som ALU och utbildningsvikariat samt de extra utbildningsplatser som finansieras via Utbildningsdepartementets huvudtitel.

Det är med andra ord ett mycket omfattande åtgärdsprogram. Ett fullt utnyttjande av de möjligheter som erbjuds förutsätter emellertid att anordnare och arbetsgivare är beredda att ställa platser till förfogande och att de

arbetslösa är beredda att ta erbjudna studieplatser, praktikplatser och andra föreslagna åtgärder.

Det är emellertid viktigt att hålla i minnet att vändningen på arbetsmarknaden sker från en situation med en unik minskning i sysselsättningen och en historiskt sett hög arbetslöshet. Det ställer stora krav på utformningen av arbetsmarknadspolitiken under de kommande åren. Långtidskalkylerna tyder på att det krävs många år av hög tillväxt för att återvinna de arbetstillfällen som gått förlorade.

Tillskottet av nya arbeten måste ske inom näringslivet för att återhämtningen skall bli bestående. Det är därför väsentligt att näringslivet utnyttjar möjligheterna att ersätta det höga övertidsuttaget med nyanställningar och dessutom tar chansen att investera och tidigarelägga nyanställningar så att efterfrågan kan mötas med en intrimmad personal och produktionsapparat.

AMS genomför nu en bred informationskampanj riktad till arbetsgivarna i detta syfte. I kampanjen ingår att sprida kännedom om möjligheterna och utvecklingen på arbetsmarknaden. Kampanjen redovisar bl.a. möjligheterna till GAS och rekryteringsstöd för nyanställning samt den förändrade arbetsrättslagstiftningen. Regeringen föreslår också i kompletteringspropositionen att Arbetsmarknadsverket under nästa budgetår skall få göra tillfälliga personalförstärkningar för att ge arbetsförmedlingen ökade möjligheter till direktkontakt med företagen. En fördel med ungdomspraktiken, i detta sammanhang, är att den gett arbetsförmedlingen ett bredare kontaktnät med företagen. Det underlättar arbetet med aktiva företagskontakter när konjunkturen vänder. Arbetslivsutveckling (ALU) kan i detta sammanhang också bidra positivt genom sitt upphov till en mångfald av idéer och initiativ.

Anf. 42 CARL OLOV PERSSON (kds):

Herr talman! Jag får tacka arbetsmarknadsministern för svaret. Jag tycker att det är mycket viktigt att vi tar vara på den vilande resurs som de arbetslösa är. De arbetslösa i sig är inget problem. Problemet är faktiskt hur vi politiker, facket, m.fl. sköter arbetsmarknaden, hur vi ser till att sysselsättning kommer till stånd för både ungdomar och äldre.

Den här interpellationen har kommit till stånd i samarbete med ett antal arbetslösa hemma i Västmanlands län. De arbetslösa hemma säger: Vi vill inte ha kontant arbetsmarknadsstöd eller a-kasseersättning. Vi vill ha ett arbete, så att vi kan göra rätt för oss. Det är en fin inställning.

Mina arbetslösa vänner hemma i länet säger: Vi måste beredas möjlighet till meningsfull sysselsättning. Här får varken fack eller arbetsgivar-synpunkter sätta upp några som helst spärrar. Det är bättre att den arbetslöse inskolas parallellt med en som arbetar kvar än att han/hon stannar hemma och slår ihjäl tiden. Detta innebär samtidigt att företagen får dubbel kompetens. Det blir en mjukare övergång när någon slutar på arbetsplatsen eller när orderingången stiger, som den gör nu t.ex. Facit har vi alltså redan.

Under dåliga tider ser man ingen ljusning någonstans. Nu råder det redan brist på kompetent arbetskraft, med övertidsuttag som följd, och det bara ökar. Det är inget farligt med litet dåliga tider, bara man använder dem till att bygga upp kompetensen och arbeta för att möta de bättre tider som alltid kommer efter det att det har varit dåliga tider.

Prot. 1993/94:100
2 maj 1994

*Svar på
interpellationer*

Jag vill fråga arbetsmarknadsministern: Vad kan vi göra för att få ett bra program på det här området?

Anf. 43 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Det som är avgörande är att vi måste ta stora steg mot fler ordinarie jobb. I dag har Arbetsmarknadsverket hand om drygt 6 % av arbetskraften. Det är mycket svårt att komma väsentligt högre. Jag har högre ambitioner än så, men det visar sig att Arbetsmarknadsverket i dag inte kan utnyttja erhållna medel.

Övertiden tog jag också upp i svaret. Jag menar för min del att det nu är rätt tid att byta ut övertiden mot nya ordinarie jobb. Det går rätt bra nu när det gäller export och tillverkning. Min och många andras bedömning är att det kommer att vara väsentligt högre fart till hösten. Därför är det bra att rekrytera nu, så att personalen är inskolad till hösten. Jag tänker därför kalla till mig representanter för näringslivet och för fackliga organisationer just för att resonera igenom övertidsfrågan ordentligt.

Carl Olov Persson har kanske lagt märke till att arbetslösheten har minskat med drygt 1 000 personer per dag de senaste tre veckorna. Min bedömning är att den kommer att fortsätta att minska ett tag till, men sedan kommer det ut ovanligt många elever från våra universitet, högskolor, gymnasieskolor osv. Det gör att problemen inte är över, men utvecklingen går åt rätt håll.

Vad kan göras? När det gäller tillfälliga åtgärder kan jag säga att Arbetsmarknadsverket har alla de resurser det behöver. Jag har mycket kontakter med både stora och små företag och resonerar igenom dessa frågor. Carl Olov Persson har nog lagt märke till att t.ex. ABB tar in 3 000 ungdomspraktikanter, en på var tionde anställd, för att skola upp dem. Man har också sagt att man tror att många av dessa kan bli anställda efteråt. Flera andra stora svenska företag jobbar på samma sätt i dag. Det är jag tacksam för. De små företagen har hela tiden ställt upp på ett hyggligt sätt när det gäller ungdomspraktikanter.

A och O är emellertid att vi får framtidstro, inte bara i de stora företagen utan också i alla våra små företag. Det är först då det vänder på allvar.

Positivt är också att konsumtionen har börjat öka litet i vårt land efter en stark nedgång.

Negativt är att ränteutvecklingen har varit åt fel håll i nu snart tre månader. Det har internationella orsaker. Det oroar naturligtvis marknaden, som också oroas av det höga svenska budgetunderskottet. Det är ett långsiktigt arbete att steg för steg nedbringa budgetunderskottet.

Det skulle vara positivt ur framför allt sysselsättningsynpunkt om räntan kunde bringas ner ett par procentenheter. Då vågade både den enskilde och företagen investera på ett annat sätt.

Anf. 44 CARL OLOV PERSSON (kds):

Herr talman! Jag håller med om att den viktigaste åtgärden för att få ordning på sysselsättningsläget faktiskt är att vi för en sund ekonomisk politik, skapar förtroende för Sveriges ekonomi och på det viset får ner räntorna. Det skapar förutsättningar för ett bättre läge på investeringssidan, och då

får fler arbete. Likaså blir börsen mer intressant med lägre räntor, och man får in mer pengar till investeringar. Det var på god väg. Sedan blev det en svacka i förväntningarna i januari i år. Vi får hoppas att förväntningarna kommer tillbaka. Det kan vara nog så svårt under ett valår, med tanke på att det finns partier som skrämmer dem som skall investera med att de kommer att beskattas hårdare i framtiden.

Faktum är att de arbetslösas situation är så pass svår att vi måste göra litet mera. Vi har satsat 32 miljarder på AMS – det låter väldigt mycket – och på arbetslöshetskassan. Det är stora underskott. Men vad får vi ut av det? För att de som redan har arbete skall vara beredda att betala måste pengarna gå till vettiga saker, till att bygga upp en god framtid med den vilande resursen.

Jag vill peka på några saker man kan göra.

Jag tog upp att man skulle låta den som är ung och arbetslös gå intill någon som redan har arbete och som kan lära ut erfarenheter från arbetslivet. På det viset får man ytterligare en kompetent person. Här tror jag att ungdomspraktikplatserna är mycket bra. Jag håller med arbetsmarknadsministern om att det är en bra satsning. Men jag tror att det fuskas en del i det sammanhanget, framför allt i introduktionen. Man lägger upp dåliga arbetsprogram. Det gäller att verkligen se till att ungdomarna skolas in i ett nytt arbete, att det inte bara blir terapi.

En så stor del som 40 % kommer in i praktikplatser i den offentliga sektorn. Det finns inga förutsättningar för dem att få arbete. Det är inte avsikten inom den offentliga sektorn att ta in mer folk just nu. Jobben måste skapas i den privata sektorn.

Det är erhört viktigt att de riktigt små företagen också tar in ungdomar. Jag vet att facket ställer ganska omöjliga krav, som är svåra att uppfylla, man måste ha kollektivavtal osv. Det har hindrat en hel del. Det är viktigt att vi tar itu med det. Det har visat sig, att sedan man började ta betalt – 1 000 kr av företagen de första sex månaderna och 3 000 kr för nästa period – utnyttjas systemet bättre. Från den 1 januari till mitten på december har 3 000–4 000 fler ungdomar fått jobb. Det har varit bra att man ställt krav på arbetsgivaren.

Anf. 45 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! För nästa budgetår har Arbetsmarknadsdepartementet och Utbildningsdepartementet ett gemensamt förslag som ger 77 000 extra utbildningsplatser. Det tycker jag är mycket positivt. Det Carl Olov Persson är ute efter försöker man nu göra på ABB. Där tar en ordinarie anställd ansvar för en ung praktikant.

Ungdomspraktikplatserna har varit uppe i 93 000 för något år sedan och har sedan legat på 60 000, 70 000 och 80 000. Det går alltså att spåra när det inte riktigt fungerar som man har tänkt sig. Ofta fungerar det väldigt bra för de ungdomar som själva söker praktikplatsen, och det gör väldigt många. Om man däremot blir placerad och inte är riktigt intresserad, är det litet besvärligare.

Jag håller med Carl Olov Persson när det gäller offentlig kontra privat sektor. Det gamla systemet för ungdomar ledde i det närmaste till 100 % till primärkommunerna. Där är det tillräckligt många som vikarierar och vill in.

Det leder inte till anställningar i någon större utsträckning. Det nya systemet för ungdomspraktiken har lett till att ungefär två tredjedelar av ungdomarna är i privat verksamhet och en tredjedel i offentlig. Så ser vår arbetsmarknad ut.

Jag vill här passa på att nämna rekryteringsstödet. Det ökar nu kraftigt. Det beror på att företagen efter en inskolningsperiod ser möjligheter till en fast anställning. I det förslag som nu lagts fram säger regeringen som sin mening att rekryteringsstödet i den nu uppåtgående konjunkturen är en viktig åtgärd.

Anf. 46 CARL OLOV PERSSON (kds):

Herr talman! Det verkar väldigt vettigt med ett förslag över gränserna mellan Arbetsmarknadsdepartementet och Utbildningsdepartementet för att ordna så många utbildningsplatser. Det är tacksamt att ABB ställer upp. När ABB, Ericsson och andra stora företag ställer upp kan det blåsas i basun, men det är också väldigt många som får arbete i de små företagen.

Jag var nere i Anderstorp och talade med en företagare där. Det var bara någon månad efter det att det här systemet kom till. Företagaren sade så här: "På en gång, inom 14 dagar, var det faktiskt slut på alla de ungdomar som behövde plats. Vår avsikt är inte att sätta dessa ungdomar i något tempoarbete där de skall få gå som billig arbetskraft. Vår avsikt är att bygga upp kompetensen så att de skall få arbete. Vi vill ha dem kvar i vårt företag hela deras livstid." Det är väl ungefär så som det skall vara.

I den offentliga sektorn har man missuppfattat detta. Man har den gamla inställningen som man hade när det var ungdomslag förra gången, att det skulle vara något slags lekfull verksamhet. Men det här handlar ju inte om det, utan det handlar om att ungdomarna skall skaffa sig möjligheter att sedan ta över och sköta ett arbete, såvitt jag har förstått. Jag hoppas att detta kan inpräntas.

Det finns också andra saker som skulle kunna åtgärdas. Man skulle t.ex. kunna gå litet längre när det gäller ROT-sektorn och de 30 % som får dras av. Jag hörde en bankman hemma säga, att om man inte går så långt som till åtminstone 50 % kommer det att fortsätta att vara på samma sätt. Han skulle bygga om, och varje kväll ringer det någon och erbjuder sina tjänster för 75 kr i timmen. Det går ju till så att man jobbar samtidigt som man har arbetslöshetsersättning. Då förstör man den övriga marknaden.

En annan svår fråga gäller dem som har låg utbildning. De personer som är dåligt utbildade kommer aldrig att få något jobb i framtiden, vilket är en del av den strukturförändring som i dag sker. Vad gör vi åt de lågutbildade? Vad gör vi för att skapa studiemotivation?

Jag hade besök av en skolklass i förra veckan. Det var en bygg- och anläggningsklass, där man hade gått ned från 27,5 till 4,5 timmars praktiktid. Eleverna var förtvivlade över detta därför att de var så skoltrötta. Frågan är vad vi kan göra för att motivera dessa elever. Kan utbildning och praktik varvas på ett bättre sätt? Kan vi motivera eleverna genom att upplysa dem om det allvarliga i det framtida kravet från arbetslivet?

Anf. 47 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! När det gäller erbjudandet om ett tredje gymnasieår är det inte alla ungdomar som är beredda att acceptera ett sådant erbjudande. Många gör det emellertid. När den nya gymnasieskolan stegvis växer fram är det ju meningen att det skall bli ett varvande mellan teori och praktik i den senare delen.

Arbetsmarknadsutbildningarna har ökat rätt kraftigt under våren. Många av arbetsmarknadsutbildningarna är en typ av färskvara. En datautbildning som inte leder till jobb blir rätt så fort omodern. Detta ställer krav på Arbetsmarknadsverket att handla rätt. Det får inte bli så att det plötsligt uppstår flaskhalsproblem när olika näringar söker arbetskraft. Det finns alltid en sådan risk.

Jag avsluta denna debatt med att både vädja och uppmana såväl stora som små företag att försöka att dra ner på övertiden ordentligt. De borde i stället diskutera rekryteringsstöd för nyanställda. Jag vill framför allt betona att det är ett ansvar för arbetsgivare, fackliga organisationer, politiska partier, regering och riksdag och över huvud taget alla krafter att just nu göra maximalt för att ge så goda förutsättningar som möjligt för den unga generationen. Den är oskyldig till den arbetslöshet som den har råkat ut för. Därför är det väldigt viktigt att alla gör vad som går att göra för att bereda ungdomar tillfälliga uppgifter under tiden som de nya ordinarie jobben växer fram.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1993/94:120 om kårobligatoriet

Anf. 48 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Bengt Silfverstrand har ställt ett antal frågor till mig angående avvecklingen av den obligatoriska anslutningen till studentkår, nation och studentförening för fakultet, det s.k. kårobligatoriet.

Låt mig först ett ögonblick få redogöra för saken.

Riksdagen beslutade våren 1993, på regeringens förslag i propositionen Högre utbildning för ökad kompetens (1992/93:169), att kårobligatoriet skall avskaffas från den 1 juli 1995. Skälen härför är i huvudsak principiella.

Principen om föreningsfrihet är en av de grundläggande fri- och rättigheterna som finns reglerade i regeringsformen. Den s.k. negativa föreningsfriheten innebär, enligt regeringsformen, ett skydd mot att genom tvång tillhöra politisk sammanslutning, trossamfund eller annan sammanslutning för åskådning i politiskt, religiöst, kulturellt eller annat sådant hänseende.

Den negativa föreningsfriheten är grundläggande för varje demokratiskt samhälle. Därför har det från principiella utgångspunkter varit fel att studenter tvingats tillhöra studentkår samt i många fall också en nation eller fakultetsförening som ett villkor för att få studera.

Regeringen påpekade samtidigt i propositionen att en del uppgifter, som kårerna tagit ansvar för på det studiesociala området, är viktiga och att ett avskaffande av obligatoriet inte får medföra en försämring för studenterna i detta avseende. Dessutom underströk regeringen att det ligger betydande

Prot. 1993/94:100

2 maj 1994

*Svar på
interpellationer*

sociala och kulturhistoriska värden i att nationshusen i Lund och Uppsala även i fortsättningen kan användas för studenternas verksamhet.

I riksdagens ställningstagande uttalades att det förutsattes att regeringen, när klarhet vunnits i frågan, informerar riksdagen om de ekonomiska konsekvenserna för studentkårerna m.fl. av avvecklingen av kårobligatoriet. Dessutom förutsattes att regeringen lägger fram förslag till riksdagen om särskilda statliga medel behövs för kårernas och nationernas fortsatta verksamhet eller för andra kostnader till följd av obligatoriets avveckling.

Regeringen har låtit utreda hur avvecklingen av kårobligatoriet bör ske praktiskt. En särskild utredare tillkallades den 9 september 1993 för att belysa vissa frågor som är förknippade med avvecklingen. Utredaren överlämnade den 10 mars 1994 sina förslag i betänkandet Avveckling av den obligatoriska anslutningen till studentkårer och nationer (SOU 1994:47).

Beredningen av hur avvecklingen av kårobligatoriet konkret skall genomföras pågår nu inom regeringskansliet.

Avvecklingen av obligatoriet skall ske på ett sådant sätt att den enskilde studentens negativa föreningsrätt skyddas. Kårer och nationer skall samtidigt tillförsäkras arbetsvillkor som gör att dessa kan fullgöra viktiga funktioner gentemot studenterna.

Anf. 49 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

I min interpellation ställde jag åtta frågor till utbildningsministern. Han besvarar egentligen inte någon av dem. Han tycks inte vara beredd att beakta den massiva kritik som har riktats mot förslaget att avskaffa kårobligatoriet. Skall denna tystnad tolkas så, att utbildningsministern inte bryr sig om vad universitetets och högskolornas företrädare tror och tycker i frågor som ligger dem nära?

Med något enstaka undantag har alla studentkårer vid universitet och högskolor kritiserat utbildningsministerns sätt att handlägga obligatoriefrågan. Inte heller i det fallet har han visat minsta tecken till att ha låtit sig påverkas av den breda opinionen eller att ge sig in i en sakdiskussion. I stället ägnar sig Per Unckel åt att ifrågasätta om de som försvarar kårobligatoriet rätt har förstått innebörden av begreppet demokrati.

Till dem som är okunniga i detta sammanhang hör tydligen rektorn vid Uppsala universitet Stig Strömholm och professorn i statskunskap vid samma universitet Leif Lewin.

Författningsutredningen prövade på sin tid frågan om kårobligatoriet stred mot föreningsfrihetens princip som en väsentlig del i den demokratiska styrelseformen. Utredningen slog fast att det inte stred mot kravet på föreningsfrihet att alla studenter vid ett universitet måste tillhöra en studentkår. Fri- och rättighetsutredningen fastslår samma sak. Också Europakommissionen har prövat frågan och kommit till samma slutsats. Varför kan inte Utbildningsdepartementet och dess chef nöja sig med begreppen demokrati och föreningsrätt så som de allmänt uppfattas i västeuropeisk mening? Kan det möjligen bero på att utbildningsministern har missuppfattat den reella innebörden av begreppet studentkår?

I interpellationssvaret hänvisas till regeringsformens skydd mot tvångsans-

lutning till "politisk sammanslutning, trossamfund eller annan sammanslutning för åskådning i politiskt, religiöst, kulturellt eller annat sådant hänseende". Men studentkåren, Per Unckel, är ju ingen sammanslutning av här beskrivet slag. Studentkåren är helt enkelt ena delen, eller om man så vill fundamentet, av universitetet eller högskolan. Den andra delen, det andra fundamentet, utgörs av lärarna. Vid större lärosäten är ämnena fördelade på fakulteter med obligatorisk tillhörighet för professorer och övriga lärare för vilkas tjänster krävs lägst doktorsexamen. Har utbildningsministern observerat att det föreligger en parallellitet mellan studenternas obligatoriska anslutning till studentkårer och lärarnas likaledes obligatoriska anslutning till fakulteter? Skall även lärarnas obligatoriska anslutning till fakulteter avskaffas?

Likheten mellan det system som utbildningsministern vill införa och det nuvarande är ju att röstberättigade i båda fallen är samtliga vid ett lärosäte inskrivna studenter.

Skillnaden består i att varje studentkår i dagsläget bestämmer hur valen skall genomföras. I utbildningsministerns system avgör regeringen och förvaltningsmyndigheterna hur valen skall gå till. Vilken större frihet uppnår studenterna om valet är organiserat av myndigheter i stället för av studenterna själva?

Visa nu klart och tydligt för kammaren, herr utbildningsminister, varför utbildningsministerns system är mer i överensstämmelse med föreningsfrihetens principer än det nuvarande!

En annan och helt avgörande skillnad är att valen i utbildningsministerns system endast omfattar val av ett antal representanter i universitetens ledningsorgan, medan valet enligt nuvarande ordning gäller val till studenternas egna organ, kårfullmäktige eller liknande. De utser inte bara representanter i universitetens ledningsorgan utan fattar också beslut i studenternas egna angelägenheter, såsom kurativ verksamhet, bostäder, mat, internationella kontakter, kulturaktiviteter och mycket annat.

Vilken större frihet anser utbildningsministern uppstår för studenterna om de fräntas rätten att besluta om och finansiera sina egna verksamheter och dessa uppgifter i stället övergår till att beslutas och bekostas av myndigheter?

Att utbildningsministern framlägger ett förslag som innebär att studenternas nuvarande rätt att besluta i sina egna angelägenheter, dvs. självbestämmande, ersätts av en offentlig kontroll och reglering känns märkligt, för att inte säga obehagligt. Per Unckel påstår, och tror kanske också, att han är i färd med att öka studenternas frihet. I verkligheten begränsar och inskränker han denna frihet högst väsentligt.

Jag ber utbildningsministern att utnyttja den generösa tid han har till sitt förfogande – i förhållande till min – genom att konkret besvara de frågor jag ställt i interpellationen och de preciseringar jag nu gjort när det gäller föreningsrätten. Det kan inte råda någon tvekan om deras innebörd. Tala om för kammaren hur det praktiskt skall gå till att avveckla kårobligatoriet, vilka ekonomiska konsekvenser detta får för kårer och nationer, hur stora fastighetsbestånd skall kunna avvecklas med kort varsel och vad de skattemässiga konsekvenserna av ett nytt system blir för studentkårer och nationer!

Anf. 50 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! När riksdagen för ett år sedan fattade beslut om att avskaffa kårobligatoriet reserverade sig Socialdemokraterna. Jag tycker att det har blivit ganska tydligt och klart under det här året att det var en riktig hållning från vår sida.

Det här beslutet följdes sedan av utredningen om vilka konsekvenserna skulle bli av ett avvecklande av kårobligatoriet. Det har föranlett massiva protester. Det handlar inte bara om enskilda studenter utan om studentkårerna. Det handlar om SACO och TCO. De har tillsammans protesterat högljutt inför det här förslaget. Det har också varit en mycket intensiv mediedebatt i den här frågan.

Varför har då dessa höga protester kommit? Det beror naturligtvis på att det här förslaget innebär att det blir ett minskat studentinflytande. Det innebär att studenthälsovården urholkas och att studiemiljön förmodligen blir torftigare. Det finns inga alternativ presenterade. Det är det som saknas. Det är därför som förslaget avvisas. Man har inte tänkt ut en bättre modell än den som finns i dag. Det märkliga är att utbildningsministern inte tar någon som helst hänsyn till dessa yttringar.

Utbildningsministerns huvudargument är ideologiskt. Han gör detta till en ideologisk fråga. Det har klart och tydligt framgått av den debatt som har förts i medierna. Han menar att det är en tvångsanslutning. Jag tycker att det är en ganska märklig argumentering. Det handlar nämligen inte om något åsiktsförtryck. Det är inte så att man kränker fri- och rättigheter genom anslutning till kårerna.

Det finns faktiskt organisationer som vi är tvungna att vara med i för att samhället skall fungera. Många har gjort en liknelse med anslutningen i kommuner, att vi är medlemmar i en kommun. Kommunerna sköter sociala angelägenheter och liknande. Det är i princip det kårerna gör här också. Det finns inget bättre system. Det saknas alternativ.

Jag skulle gärna vilja ha ett klarläggande och en konkretion av den sista meningen i utbildningsministerns svar. Vad betyder den? Det står: "Kårer och nationer skall samtidigt tillförsäkras arbetsvillkor som gör att dessa kan fullgöra viktiga funktioner gentemot studenterna." Det är nämligen det som saknas.

Anf. 51 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag börjar med ett par kommentarer till vad de båda frågeställarna hävdar att jag tycker, nämligen några kommentarer kring ett förslag som inte finns.

När regeringens beredning är helt avslutad kommer jag, precis som riksdagsbeslutet har förutsatt, att redovisa de slutsatser regeringen har dragit av de olika förslag till hur avvecklingen av kårobligatoriet skall ske. Först därefter finns det en rimlig möjlighet att bedöma vad utbildningsministerns förslag faktiskt innebär.

Då kommer det sannolikt också att visa sig att många av de tankar som de båda frågeställarna nu framfört om att ingen hänsyn tas till något annat än utbildningsministerns egna ideologiska tankar är felaktiga.

Herr talman! Låt mig understryka en sak när det talas om det som beskrivs

som den massiva kritiken av avvecklingen av kårobligatoriet. Jag vill peka på några uppgifter som kan vara värda att beakta.

Den enda undersökning som mig veterligen har gjorts av vad studenterna tycker – observera att det inte nödvändigtvis gäller studenternas samman slutningar utan studenterna själva – har genomförts vid Stockholms universitet. Den visar att 60 % av studenterna anser att det är bra eller mycket bra att kårobligatoriet avvecklas.

Det är ingalunda så som frågeställarna låter antyda att alla studentkårer plötsligt skulle vara för att kårobligatoriet skall vara kvar. För bara några dagar sedan tillskrev mig studentkåren i Lund, Bengt Silfverstrands egen studentkår, kåren i Stockholm, kåren i Umeå, studentkåren på Handelshögskolan i Göteborg liksom filosofiska fakulteternas studentkår. De hade undersökt betydelsen av att kårobligatoriet avvecklades. Man hade olika synpunkter på hur detta skulle ske.

Herr talman! Eftersom de båda frågeställarna tillhör ett och samma parti vill jag citera vad som framhålls i dagens Svenska Dagbladet. Där står det i en debattartikel: "Det är tyvärr oftast socialdemokrater som tror att en kollektiv anslutning av enskilda individer (studenter) behövs för att de skall veta sitt eget bästa. Som socialdemokratiska studenter gör det oss beklämda. Att våra partikamrater, partikongressbeslut till trots, inte verkar det minsta intresserade av att verkställa kongressens beslut, oroar oss."

Sedan fortsätter man: "Tyvärr är detta symptomatiskt för tillståndet i socialdemokratin. Partiet är dåligt på att formulera en egen politik. I stället för man en icke-politik, där en återgång till gamla och otidsenliga lösningar står i centrum." Den är bl.a. undertecknad av Martin Engman, partiordförande i det som kallas Studentsossarna.

Det Martin Engman säger representerar inte nödvändigtvis i alla delar mina åsikter, Bengt Silfverstrand. Men hans uttalande låter ändå antyda att det finns skäl att med något större nyans än den som Bengt Silfverstrand representerar gå in i den diskussion vi just nu för.

Det är ställt utom varje tvivel att studentkårerna i dag intar ståndpunkter å studenternas vägnar i åsiktsfrågor. Det gäller när de företräder studenterna i olika studentfackliga sammanhang. Förr gällde det också sådant som låg sedvanliga politiska ståndpunkter mycket nära. Det finns ingenting som förhindrar studentkårerna att göra detta om och om igen. För att avstå från att ta del av ståndpunkterna finns det ingen annan möjlighet för studenten än att avsvära sig sin rätt till högre utbildning. Riksdagsmajoriteten accepterar inte att det finns sådana villkor för att få studera vidare.

Ingen facklig organisation skulle, såvitt jag förstår, komma på idén att tvångsansluta ett företags eller annan arbetsgivares anställda till sina åsikter och till sin organisation. Inget företag skulle komma på idén att kräva obligatorisk anslutning. Det bör inte krävas av studenterna heller.

Jag söker, herr talman, ett system för den framtida kårverksamheten och för studenternas inflytande som säkerställer studenternas rätt att, om de så vill, stå utanför det fackliga företräderskap som studentkårerna utövar å sina medlemmars vägnar. Men det skall samtidigt vara ett system som säkerställer att alla de goda ting som kårerna i dag står för och som nationerna utövar

*Svar på
interpellationer*

också kan utövas i framtiden. Jag har goda förhoppningar om att dessa båda ståndpunkter är väl förenliga med varandra.

Anf. 52 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Det är naturligtvis en händelse som ser ut som en tanke att det kommer en artikel i Svenska Dagbladet som Per Unckel kan utnyttja i en debatt. Men nu råkar det vara på det sättet, herr utbildningsminister, att det finns en felaktig uppgift i artikeln som kullkastar alla dessa teorier och uppfattningar.

Det finns nämligen inte något beslut från någon socialdemokratisk partikongress om avskaffande av kårobligatoriet. För de motioner som togs upp till behandling blev beslutet att de skulle övervägas, att ett underlag skulle tas fram och att studenterna skulle spela en mycket aktiv roll och få framföra sina synpunkter, inte bara en gång utan under hela resans gång. Beslutet blev alltså avslag på dessa motioner.

Det är inte så egendomligt att uppfattningarna i denna fråga varierar inom ett demokratiskt parti som Socialdemokraterna. I det socialdemokratiska partiet är det – i motsats till vad som tydligen är fallet i utbildningsministerns parti – tillåtet att ha avvikande meningar i sakfrågor och ändå bli omnämrad både till riksdagen och till andra politiska församlingar.

Det är ganska fantastiskt att utbildningsministern nu säger att han inte har något sakförslag att redovisa i dag. Alltså skjuter regeringen över målet eller slår in öppna dörrar. Per Unckel går ju ifrån hela sitt upplägg i interpellationssvaret, där han hävdade att ett kårobligatorium inte är förenligt med föreningsfriheten.

I Fri- och rättighetsutredningen står det klart och tydligt att studentkårobligatoriet faller utanför grundlagsregeln, då sådana studentsammanslutningar med hänsyn till sitt ändamål inte kan anses vara sammanslutningar av politisk eller annan åskådningskaraktär. Med detta faller hela resonemanget att ett kårobligatorium på något sätt skulle kränka föreningsfriheten. Det är fullt förenligt med föreningsfriheten.

Mot bakgrund av att riksdagen begärde ett förslag så tidigt, Per Unckel, utgick vi i vår skrivning ifrån att vi i god tid under vårriksdagen skulle få ett förslag som också vi kunde uttrycka synpunkter på och se om det verkligen var så enkelt att avskaffa kårobligatoriet utan menliga konsekvenser för studenterna som beslutet förra våren angav.

Men vi har inte fått något sådant förslag, och därför borde utbildningsministern – på tal om nyanser – kunna besvara de konkreta frågor som jag ställt. Inte på en enda punkt har jag fått något svar. Utbildningsministern har ju dock ytterligare något tillfälle under denna debatt att besvara frågorna.

Anf. 53 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Jag tycker att det är viktigt att understryka det som Bengt Silfverstrand tog upp, nämligen att det inte är förenat med åsiktsförtryck att ha ett kårobligatorium. Detta har ju helt klart framgått av de referenser som Bengt Silfverstrand gjorde här – och även av den offentliga debatten. Utbildningsministerns bärande argument är inte hållbart i denna fråga.

För mig är det viktiga vad man skall ersätta kårobligatoriet med, om man

nu skall ta bort det. Det är ju kärnfrågan, men det finns inget svar på den. Det vill vi ha.

Prot. 1993/94:100
2 maj 1994

Anf. 54 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Låt mig först i all stillhet upplysa Bengt Silfverstrand om att jag inte citerade dagens debattartikel i Svenska Dagbladet för att upplysa honom om vad den socialdemokratiska partikongressen hade beslutat eller inte beslutat. Jag bad att få upplysa honom om hur unga människor inom Bengt Silfverstrands eget parti ser på den sak som den här debatten bl.a. handlar om.

Det är ju ingen tillfällighet, Kristina Svensson och Bengt Silfverstrand, att alla politiska ungdoms- och studentförbund har samma uppfattning som jag i denna fråga. De har uppfattningen att det är viktigt att slå vakt om den enskildes rättigheter i ett samhälle som snarare kräver mer av detta än mindre.

Får jag, apropå frågan om kränkning av åsikter, fråga om Bengt Silfverstrand och Kristina Svensson verkligen kan hävda att det inte är frågan om att genom kårobligatoriet stå för bestämda ståndpunkter?

Jag möter dagligen och stundligen studenter, studentkårer och Sveriges förenade studentkårer. De framför till mig synpunkter om allehanda viktiga frågeställningar. Jag har inbillat mig att de gör det i kraft av det medlemskap som de tvångsvis har fått medlemmarna att gå in i. Jag vet inte hur jag annars skall tolka det som de framför till mig. Är det inte åsikter?

Min utgångspunkt har varit att det är ståndpunkter som de framför, och min kritik av systemet har varit att de som inte delar de ståndpunkter som kårer och Sveriges förenade studentkårer står för inte skall behöva göra det genom en tvångsmässig anslutning till kårerna – som villkor för att få göra det som de helst av allt vill, nämligen att studera vidare.

Bengt Silfverstrand var förvånad över att det inte finns något sakförslag. Får jag bara upplysa honom om att riksdagen inte har begärt att vi skall återkomma med förslag utan med en redovisning av de ting som jag bl.a. kommenterade i mitt svar. Dessutom har riksdagen uttalat att regeringen skall återkomma till riksdagen med denna redovisning när beredningen är färdig. Detta kommer också att ske.

Men får jag, herr talman, för att ändå ge en fingervisning om i vilken riktning den här beredningen arbetar i dag ge några riktlinjer för hur jag ser att kårobligatoriet bäst kan avvecklas.

Som jag har sagt tidigare handlar det om att skydda integriteten och samtidigt slå vakt om kårerna och nationerna. Det kommer att ske genom att regeringen avvecklar obligatoriet såsom det är uttryckt i den speciella förordningen om dessa ting.

Vi vill härutöver ge stora möjligheter för universitet och högskolor att själva finna en form för hur studenternas inflytande och den sociala servicen skall ordnas. Jag förutsätter att detta kommer att ske, icke genom diktat från lärosäten eller ensidiga beslut utan genom att universiteten, kårerna och nationerna kommer överens.

Det kommer att ges möjligheter för universitet och högskolor att välja

*Svar på
interpellationer*

mellan olika modeller för att säkra studentinflytandet och den studiesociala servicen.

Väljer man, vilket jag är övertygad om att många kommer att göra, att fortsätta med kårer och nationer som i dag skall som villkor för denna lösning gälla att den enskilde studenten ges rätt att ställa sig utanför kåren eller nationen. Naturligtvis skall studenten informeras om konsekvenserna av detta vid inskrivningen.

Studenten bör i det fall som här är i fråga i så fall få betala en avgift till lärosätet i utbyte mot den avgift som han eller hon inte behöver betala till kåren för att bestrida de uppgifter som är nödvändiga och inte har med åsikterna att göra.

Den skattebefrielse som studentkårer och nationer i dag har förutsätter jag överflyttad till kårer och nationer enligt den nya ordningen.

Anf. 55 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! När det gäller det påstådda tvånget i sammanhanget vill jag bara slå fast att såväl sakkunniga i statskunskap, som de som grundligt har gått igenom grundlagen på denna punkt, Författningsutredningen, Fri- och rättighetsutredningen och Europakommissionen, klart och tydligt har fastställt att obligatoriskt medlemskap i studentkårer inte på något sätt står i strid med föreningsfriheten.

Med detta har jag klarat ut den frågan. På den punkten har utbildningsministern och alla de andra som fortsätter att envisas med en annan uppfattning alltså fel.

Det är vidare riktigt att regeringen har fått ett uppdrag av riksdagen, men jag har själv varit med om att fatta detta beslut, och vi lyckades faktiskt i enighet få in skrivningar – vilket majoriteten ursprungligen inte var helt villig att göra – om att man i god tid innan riksmötets slut skulle återkomma med en redovisning, så att vi vet vad vi skall ta ställning till.

Jag vill nu fråga Per Unckel: Kommer innevarande riksmöte, som har fattat beslutet, att få möjlighet att uttala sig om det förslag som Per Unckel nu skisserar, och när kommer det förslaget? Om det nu är så, är det ännu mera förvånande att Per Unckel och Utbildningsdepartementet till utskottets kansli har aviserat att pengar för denna verksamhet inte kommer att avsättas förrän i 1995 års budget. Det verkar nästan som om Per Unckel säger: Gånge denna kalk ifrån oss! Han tror inte ens själv att han kommer att få vara med om att fullfölja detta beslut.

Jag vill till sist när det gäller vår inställning i denna fråga ge en signal till de berörda studenterna att sitta still i båten, inte företa sig något förhastat och inte gå vidare med någon avveckling. Mot bakgrund av de besked eller snarare icke-besked som utbildningsministern har lämnat här i dag bedömer jag det som fullt rimligt att i ett annat parlamentariskt läge i höst riva upp det beslut om kårobligatoriets avveckling om vars konsekvenser den regering som gentemot en mycket stark student- och läraropinion genomdrev beslutet tycks vara osäker. Man är så osäker att man inte ens efter en utredning i frågan kan informera samma riksmöte som har fattat beslutet om innebörden och konsekvenserna av beslutet.

Ett sådant upprivande kan, såvitt vi kan se, ske utan några samhällsekono-

miska konsekvenser. Med ett sådant beslut överlåter vi också till studenterna själva att avgöra hur de vill bedriva sin verksamhet.

Prot. 1993/94:100
2 maj 1994

Anf. 56 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Jag tycker att våra avsikter i händelse av ett förändrat parlamentariskt läge är tydliga och klara. Bengt Silfverstrand har klart deklarerat dessa här, och jag tycker att det är viktiga signaler som därmed ges.

Jag har två frågor. När är beredningen av ärendet färdig, och vad innebär förslaget vad gäller den ekonomiska compensationen till studenterna för den kårservice som faller bort? Det är frågor som man ställer sig på berört håll.

*Svar på
interpellationer*

Anf. 57 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Ingen överraskas väl över att Socialdemokraterna skulle vilja riva upp ett sådant beslut, eftersom de var emot det när det initierades. Jag tror dock att det finns ett antal unga socialdemokrater som lika mycket som de som jag tidigare citerade kommer att beklaga att socialdemokratien ingenting lärt om frågor av detta slag.

Låt mig med viss envishet, herr talman, be Bengt Silfverstrand att lägga alla citat åt sidan och ett ögonblick tänka alldeles själv. Om jag tvingas att gå med i en organisation som uttrycker entydiga ståndpunkter å mina vägnar och jag själv inte delar dessa, är det då åsiktsfrihet om jag som enda alternativ för att friskriva mig från att tillräknas dessa ståndpunkter måste avstå från att studera?

Tänk nu själv, Bengt Silfverstrand! Är detta att ha rätt till en fri tanke? Är det inte de facto detsamma som att jag för att få studera tvingas ställa mig bakom de åsikter som studentkårerna intar å mina vägnar?

Från mina utgångspunkter är svaret på den frågan alldeles givet: Ingen skall behöva sälja sina ståndpunkter för rätten till förkovran.

Bengt Silfverstrand och Kristina Svensson frågar mig om detta riksmöte kommer att få den redovisning som ni efterfrågar. Jag kommer att redovisa konsekvenserna av förslagen när beredningen i regeringen är färdig. Det var nämligen inte en tillfällighet att vi bestämde oss för att föreslå riksdagen att avvecklingen inte skulle ske den 1 juli 1994, som Bengt Silfverstrand förefaller att tro, utan den 1 juli 1995. Därmed ges tillräckligt med tid för att vi skall kunna veta att förslaget till ersättande av det nuvarande kårobligatoriet skall bli bra från de utgångspunkter som vi här diskuterar. Regeringen kommer alltså att redovisa detta förslag när beredningen är färdig.

Bengt Silfverstrand undrar varför jag inte har anvisat några pengar till kårobligatorieavvecklingen, som skall påbörjas under 1995, och frågar sig hur det kan komma sig att dessa medel skall anvisas först i det årets budgetproposition. Socialdemokraterna vill tydligen föreslå en konstitutionell innovation, att pengar skall anslås ett år innan de skall utbetalas. Det är en i svensk statsförvaltning okänd ordning. Jag noterar den som den innovation det är fråga om. Regeringen kommer i den tid som grundlagen stipulerar att föreslå de pengar som kommer att bli nödvändiga.

Det hade varit intressant, herr talman, om de båda socialdemokraterna ett ögonblick hade velat kommentera vilka hemska konsekvenser som skulle

följa av en kårobligatorieavveckling i enlighet med de riktlinjer som jag redovisade i mitt senaste inlägg. Kanske kommer den redovisningen nu.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1993/94:T73–T77 till trafikutskottet

8 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkande 1993/94:KU49
Skatteutskottets betänkanden 1993/94:SkU33 och SkU34
Justitieutskottets betänkanden 1993/94:JuU13 och JuU26
Försvarsutskottets betänkande 1993/94:FöU9
Jordbruksutskottets betänkande 1993/94:JoU20
Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1993/94:AU17, AU22 och AU23
Bostadsutskottets betänkanden 1993/94:BoU16 och BoU17

9 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Proposition
1993/94:250 Reformering av det allmänna pensionssystemet

10 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes
den 29 april

1993/94:146 av *Rolf L Nilson* (v) till miljöministern om förorening:

Föroreningen av marker och vattendrag tilltar. Nya rapporter visar att situationen är allvarligare än man tidigare befarat. Det är framför allt svavel- och kväveoxidföreningar som är problemet.

Vänsterpartiet har flera gånger de senaste åren tagit upp problemen med miljöministern, eftersom situationen ständigt förvärras. Svaren har främst innehållit regeringens önskelistor om åtgärder, men mycket litet av konkreta åtgärder.

Vi kan nu summera denna regerings miljöpolitik. När det gäller förorening fortsätter försämringen. Vissa utsläpp har minskat men själva processen på-

går, och utsläppen från trafik- och jordbrukssektorn har endast förändrats marginellt.

Prot. 1993/94:100
2 maj 1994

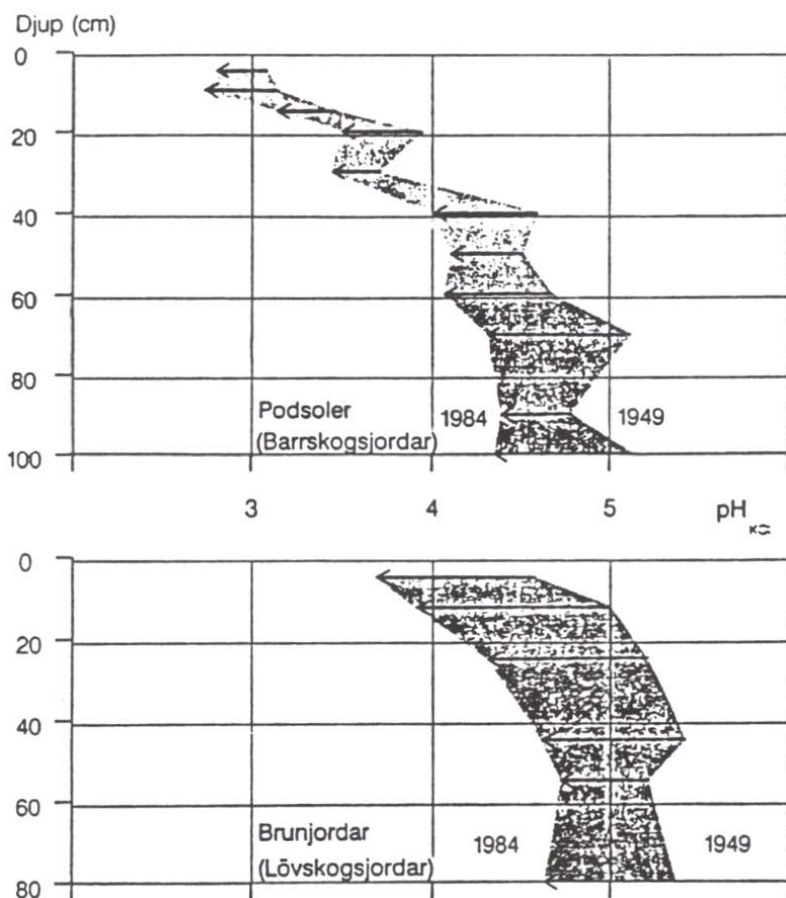
Befintliga internationella avtal väntas endast minska utsläppen över södra Sverige med 5–10 %, medan varaktiga förbättringar kräver reduceringar på ca 80 %. Sverige bör i internationella förhandlingar inte nöja sig med mindre.

Beträffande kväveoxid måste vi visa hur våra utsläpp kan minskas med 30 % från 1980 till 1998. Hittills har endast små förändringar skett.

Alarmerande forskningsresultat:

- Försurning hotar 40 % av landets sjöar om inte nya effektiva åtgärder sätts in.
- Värdeförlusten uppskattas till 1–2 miljarder kronor.
- Den försurade skogsmarken innebär stora ekologiska och ekonomiska förluster.
- Tröskeleffekterna är ett stort hot.

Fig. 1 Sjunkande pH i Skåne från 1949 till 1984, ur Sveriges Nationalatlas

- Förändringarna i Stockholms län är dramatiska. Nedfallet av svavel (6–9 kg/ha) är långt mer än vad skogsmarken tål.

- I Bergslagen hotas ett långsiktigt, uthålligt skogsbruk.
- I Skåne, Halland och Blekinge ligger markens pH på gränsen för dramatiska störningar i den naturliga kemiska balansen, och de ekonomiska förlusterna är omfattande.
- Till detta kan man lägga oroande rapporter från Älvsborgs län och Norrland.

Sverige måste genom egna åtgärder minska utsläppen av svavel och kväve från vägtrafik, energisektorn och jord- och skogsbruk.

Det är oroande att användningen av fossila bränslen ökar igen efter flera års minskning. Att regeringen nu, genom att föreslå utvidgning av kväveoxidavgiften, gör ett gammalt vänsterpartikrav till sitt är bra, men inte tillräckligt.

Kunskapsbilden är fragmentarisk. Därför behövs det en utredning som kartlägger försurningsläget i hela landet och föreslår åtgärder som snabbt kan genomföras.

Jag vill därför fråga miljöministern:

1. Kommer regeringen att tillsätta en utredning om försurningsproblematiken?
2. Vilka åtgärder kommer regeringen att vidta för att minska användningen av fossila bränslen inom trafiksektorn?
3. Vilka åtgärder tänker regeringen vidta för att fastställda mål beträffande kväveoxidutsläppen skall nås?

1993/94:147 av *Lennart Rohdin* (fp) till statsministern om den s.k. Wedénaffären:

Publiceringen av boken Jag var för snäll av förre riksdagsledamoten Hans Lindblad har åter fört fram den s.k. Wedénaffären i ljuset.

Natten till den 21 augusti 1968 invaderade Sovjetunionen och fyra andra Warszawapaktsstater Tjeckoslovakien och satte stopp för den s.k. Pragvåren. Det skedde efter en lång tid av allt starkare utpressning från Moskvas sida gentemot den tjeckoslovakiska stats- och partiledningen. De brutala påtryckningarna skedde parallellt med en militär planering och uppladdning runt Tjeckoslovakiens gränser.

Samtidigt med den pågående politiska och militära uppladdningen runt Tjeckoslovakien besökte den sovjetiske regeringschefen Kosygin Sverige, i mitten av juli 1968 – i inledningen av den svenska valrörelsen. I den gemensamma svensk-sovjetiska kommuniké som publicerades den 13 juli uttalade de båda ländernas regeringar att de var ense om betydelsen av att "utveckla samarbetet mellan alla europeiska stater på grundval av jämlikhet, icke-inblandning i inre angelägenheter, respekt för den statliga suveräniteten och territoriella integriteten samt på grundval av övriga principer i FN:s stadga".

Den dåvarande folkpartiledaren Sven Wedén gjorde den 26 juli, mindre än fyra veckor före Warszawapaktsinvasionen, ett uttalande mot den pågående politiska och militära uppladdningen mot Tjeckoslovakien. Han förklarade att "det skulle stå i god överensstämmelse med den svenska regeringens principiella hållning beträffande uttalanden i betydelsefulla interna-

tionella konflikter med ideologisk innebörd om statsminister Erlander och hans kolleger ville göra ett liknande uttalande till stöd för det tjeckoslovakiska folkets självbestämmanderätt”.

Wedéns uttalande utsatte honom för en kanonad av kritik från den socialdemokratiska parti- och regeringsledningen, som ifrågasatte hans politiska omdöme – en kritik som kom att utgöra ett av huvudinslagen i 1968 års svenska valrörelse. Statsminister Tage Erlander uttalade den 2 augusti: ”Wedén har som alltid talat på fel sätt, på fel tidpunkt och på fel plats.”

Statsministern fortsatte några dagar senare med att fråga sig: ”Hur skulle det se ut om vi mitt under händelserna sa något som betydde att vi inte litade på Kosygins ord? Det skulle möjligtvis Goldwater, Wallace och Wedén kunna göra.” Redan dagen därpå fortsatte statsministern med att hänvisa till ”avspänningen som nu inträtt i Tjeckoslovakien”.

Så sent som fyra dagar före invasionen uttalade statsrådet Olof Palme: ”Det är bara på den yttersta högerkanten man inte tyckte att vi skulle tåla för det tjeckiska folkets skull.” Folkpartiledaren Sven Wedéns agerande ansåg Olof Palme vara ”det klumpigaste politiska inlägg som gjorts”.

Som Hans Lindblad framhåller i sin bok, kom debatten under de sista veckorna av valrörelsen 1968 att förvirras av ett ”hemligt brev”, som regeringen efter invasionen hänvisade till. Brevet skulle enligt utrikesminister Torsten Nilsson visa att man från tjeckiskt håll inte önskade något svenskt uttalande. Med hänvisning till hemligstämpeln kunde brevet inte publiceras. Den socialdemokratiska regeringen hänvisade till ett hemligt brev, som inte kunde publiceras, för att vädja till väljarna om förtroende för sitt agerande. Valet 1968 blev en stor framgång för det socialdemokratiska partiet.

Från Utrikesdepartementet har man med hänvisning till att brevet rör främmande makter förklarat att det kan hemlighållas i 50 år. Sovjetunionen och Warszawapakten har upplösts och existerar inte längre. Detsamma gäller det forna DDR, som var mest pådrivande inom Warszawapakten för ett militärt ingripande mot Tjeckoslovakien. De kommunistiska diktaturerna i Polen, Ungern och Bulgarien, de övriga invasionsdeltagarstaterna, har också fallit. Likaså har det kommunistiska systemet i Tjeckoslovakien fallit. Landet har dessutom delats i två nya statsbildningar. Någon hänsyn till de inblandade främmande makterna finns ej att ta, då de inte längre existerar.

Enligt uppgift skulle brevet vara skrivet av den svenska ambassaden i Jugoslavien och bygga på uppgifter från jugoslaviska diplomater. Såväl den kommunistiska diktaturen i Jugoslavien som staten Jugoslavien har likaså upplösts. Inte heller här finns således längre någon källa att ta hänsyn till.

Mot bakgrund av det anförda vill jag fråga statsministern om regeringen är beredd att häva hemligstämpeln för det anförda ”hemliga brevet”.

1993/94:148 av *Gustaf von Essen* (m) till statsrådet Reidunn Laurén om handläggning av familjerättsärenden:

Handläggning i tingsrätter om vårdnads- och umgängesfrågor har den största betydelse för barnen och för föräldrarnas möjligheter att finna samförståndslösningar. Tvister kan bli uppsplitande och undergräva långsiktiga

och förtroendegivande lösningar. Det är därför av största vikt att familjerätterna hanterar mål som rör frågor om umgänge, vårdnad och faderskap.

Jag har tagit del av en sammanställning som gjorts av Umgängesrättsföräldrarnas riksförening och som rör enskilda människors upplevelser av felaktig handläggning av familjerättsärenden.

Utan att närmare bedöma de enskilda personernas förhållanden är det av stort intresse att pröva om ytterligare åtgärder kan vidtas i syfte att skapa förutsättningar för att familjerätterna skall fungera i enlighet med de mål som torde finnas vad beträffar effektivitet och inriktning på "barnens bästa".

I maj 1993 interPELLERADE jag statsrådet angående införande av familjenämnd. Stasrådet nämnde i sitt svar bl.a. att en proposition angående familjerådgivning var att vänta. Sådan proposition har sedan avlämnats, och beslut har fattats i riksdagen. Vidare har en utredning tillsatts för att se över lagstiftningen, och man har särskilt pekat på den finländska modellen vad avser vårdnadstvister m.m.

En familjenämnd skulle arbeta fram förslag till lösning vid separationstvister. Olika företrädare från socialtjänst, familjeterapeut, barnpsykolog, jurist och ekonom skulle ingå. Nämndens uppgift skulle vara att lotsa fram föräldrarna till ett gemensamt beslutsförslag och därefter förelägga tingsrätten förslaget för avgörande.

Jag önskar nu fråga statsrådet om någon förändring av förfarandet avseende separations- och vårdnadstvister övervägs och i så fall inom vilket tidsperspektiv.

1993/94:149 av *Widar Andersson* (s) till statsministern om marknadsekonomi och demokrati:

Regeringens övergripande strategi är – sådan den uttryckts i regeringsförklaringar och i ett antal "linjetal" av statsminister Carl Bildt – att återupprätta Sverige som företagarnation.

I ett tal vid Svensk Handels årsmöte den 13 oktober 1993 sade statsministern bl.a. följande: "Det är inte längre staten eller kollektivet som är bärare av framstegen och tillväxten. Med det liberala systemskiftet över världen är det åter den fria företagaren som blir utvecklingens motor."

Regeringens strategi behöver såväl problematiseras som preciseras. Beto-ningen av marknadsekonomin och samhällets behov av vinst- och arbets-
platsskapande företag är i och för sig okontroversiell i vårt land. Problemet är hur det liberala systemskiftet låter sig förenas med demokratin. I det följande skall jag beskriva några områden där regeringens övergripande, politiska målsättningar och dess förhållande till demokratin, behöver preciseras av statsministern.

Vårt samhälle befinner sig i stark transformation. Den ökade rörligheten för människor, varor, kunskap, kapital och informationer, är sannolikt en av de mest pådrivande förändringskrafterna. Demokratin som system utsätts därmed för stora påfrestningar. Legitimiteten för demokratin är nämligen direkt avhängig av dess beslutsförmåga. I ett allt rörligare samhälle krävs därför en ökad rörlighet och förmåga till förnyelse hos såväl de enskilda medborgarna som hos det demokratiska systemets institutioner. Ju längre vi

lever kvar i det "gamla" samhällets institutioner, desto större risk för undergrävd legitimitet.

Regeringens strategi, där icke längre "staten och kollektivet" utan i stället företagaren skall vara bärare av framstegen och tillväxten, är dock inget svar på behovet av en demokratisk förnyelse. Förvisso är rörligheten stor hos såväl de enskilda företagen som marknadsekonomin i stort, men varken företag eller marknad har, eller kan få, någon nämnvärd demokratisk legitimitet.

Min första fråga till statsministern är därför: Hur skall demokratin, offentligheten och det allmänna intresset tillgodoses, när staten och kollektivet, enligt statsministern, skall träda tillbaka och efterträdas av företagaren?

Min andra delfråga till statsministern kräver en kort historisk återblick. Sverige blev relativt sent demokratiserat. Striden om rösträtten, parlamentarismen och demokratin var också hård i begynnelsen av seklet. Hovet, den gamla högern och delar av näringslivet hyste djup misstro mot demokratin.

I historikern Rolf Torstendals arbete "Mellan nykonservatism och liberalism" citeras t.ex. Jarl Hjalmarsson, som ännu i mellankrigsåren kunde uttala: "Konservatismen måste tjänstgöra som pådrivare, undan för undan mala sönder den demokratiska ideologin och ersätta den med sina egna positiva begrepp." Han sade vidare: "Demokratin kan inte godtas eftersom den är ett utslag av liberal individualism." Konservatismen betraktades i vissa kretsar som ett slags "överideologi" där de med position och "förstånd" skulle överflygla demokrati och parlamentarism.

Det finns uppenbara likheter mellan den ovan beskrivna brytningstiden och vårt eget, just nu pågående, tidsskifte. Statsministern beskriver, i det ovannämnda talet inför Svensk Handel, sin belåtenhet med att "– – – vi varje sekund värderas och bedöms på världens valuta- och kapitalmarknader. Att vi varje dag och vecka prövas av de som i företag runt om i världen har att avgöra var de skall förlägga sina satsningar på framtiden."

Här framtonar bilden av "marknaden" som den nya tidens överideologi. Bedömer vi regeringens politik under mandatperioden finner vi också att marknadens begrepp och styrsystem alltmer överförs till den allmänna sektorn. Skolor och sjukhus blir resultatenheter. Dagisbarn, skolelever och sjuka blir kunder. Läkares etableringsfrihet och behovet av konkurrensneutralitet får försteg framför folkhälsan. Regeringens lista på statliga företag som skall föras ut på marknaden – privatiseras – är lång och långtifrån alltid sakligt motiverad.

Min andra fråga till statsministern är därför: Är marknadens ökande makt och inflytande ett resultat av regeringens medvetna ideologiska strategi? Är politikens – statens och kollektivets – krympande beslutssfär en process som gagnar demokratin och ökar medborgarnas inflytande över samhällsutvecklingen?

11 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställdes

den 29 april

1993/94:493 av *Krister Örnffjäder* (s) till arbetsmarknadsministern om regionalpolitiskt stöd till Västervik:

Den 29 september 1993 skickade Västerviks kommun in en ansökan om att få ingå i stödområdet i enlighet med förordningen om regionalpolitiskt stöd.

Anledningen till den förnyade ansökan var och är den mycket svåra situation som kommunen upplever på arbetsmarknaden, med delvis extremt hög arbetslöshet och en näringslivsstruktur som gör att arbetslösheten kommer att vara hög även vid en konjunkturuppgång.

Ansökan har ännu inte besvarats.

Kan arbetsmarknadsministern lämna ett svar på när ärendet skall behandlas?

1993/94:494 av *Krister Örnffjäder* (s) till kommunikationsministern om järnvägssträckan mellan Västervik och Växjö:

Den 13 mars 1994 skrev Föreningen Västervikståget 2000 till kommunikationsministern med anledning av smalspårsjärnvägen Västervik–Växjö.

Den 28 april hade ministern fortfarande inte svarat.

Är kommunikationsministern beredd att göra vad han kan för att rädda smalspårsjärnvägen Västervik–Växjö?

1993/94:495 av *Pär Grandstedt* (c) till statsrådet Alf Svensson om Indonesien:

Indonesiens största oberoende fackförbund har nyligen förbjudits och ett stort antal av dess ledare fängslats.

Hur påverkar detta förhållande regeringens syn på frågan om u-krediter till Indonesien?

12 § Kammarén åtskildes kl. 15.26.

Förhandlingarna leddes

av andre vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 31 (delvis) och

av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

LISBET HANSING ENGSTRÖM

/Barbro Nordström

Måndagen den 2 maj

1 § Justering av protokoll	1
2 § Svar på interpellation 1993/94:116 om rekommendationer av ESK:s parlamentarikerförsamling till dess ministerråd	1
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)	
Pär Granstedt (c)	
Kristina Svensson (s)	
3 § Svar på interpellationerna 1993/94:108, 113 och 114 om giltighe- ten av svensk grundlag inför EU-rätten	9
Statsrådet Reidunn Laurén (-)	
Bengt Hurtig (v)	
Lena Klevenås (s)	
Birgitta Hambraeus (c)	
Pär Granstedt (c)	
Hans Göran Franck (s)	
Ingela Mårtensson (fp)	
4 § Svar på interpellation 1993/94:132 om offentlighetsprincipen och EU	24
Statsrådet Reidunn Laurén (-)	
Hans Göran Franck (s)	
Bengt Hurtig (v)	
Lena Klevenås (s)	
Ingela Mårtensson (fp)	
Birgitta Hambraeus (c)	
5 § Svar på interpellation 1993/94:134 om meningsfull sysselsättning för arbetslösa	36
Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)	
Carl Olov Persson (kds)	
6 § Svar på interpellation 1993/94:120 om kårobligatoriet	41
Utbildningsminister Per Unckel (m)	
Bengt Silfverstrand (s)	
Kristina Svensson (s)	
7 § Hänvisning av ärenden till utskott	50
8 § Förnyad bordläggning	50
9 § Bordläggning	50
10 § Anmälan om interpellationer	
1993/94:146 av Rolf L Nilson (v) om förurning	50
1993/94:147 av Lennart Rohdin (fp) om den s.k. Wedénaffären	52
1993/94:148 av Gustaf von Essen (m) om handläggning av fa- miljerättsärenden	53
1993/94:149 av Widar Andersson (s) om marknadsekonomi och demokrati	54

Prot. 1993/94:100
2 maj 1994

11 § Anmälan om frågor

1993/94:493 av Krister Örnfjäder (s) om regionalpolitiskt stöd till Västervik	56
1993/94:494 av Krister Örnfjäder (s) om järnvägssträckan mellan Västervik och Växjö	56
1993/94:495 av Pär Granstedt (c) om Indonesien	56

